

Annales Episcoporum Slesvicensium

Cypræus, Johann Adolph

Coloniæ Agrippinæ, 1634

Historiæ Slesvicensis Liber Tertius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64615](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64615)

HISTORIAE SLESVI- censis

LIBER TERTIVS.

C A P V T I.

CHRISTIANVS I. Cognomine Diues Rex Danie
94. An. Christi 1449. Norrvegia Anno Christi 1450.
& Suecia post Carolum profugum cum arario regni Anno
Christi 1457: qua tamen paulo post Anno Christi 1469. ab
ipso desciiuit. Dux Slesuici & Holsatia. &c. Natus anno Chri-
sti 1426. Holsatia Comitatum per pactum & liberam cessione-
nem ad se delatum Anno 1460. in Ducatum transmutari,
vt & Dithmarsia Feudum in peregrinatione Romana à Fri-
derico Tertio Imperatore obtinuit Anno Christi 1474: nec
non Ducatus Slesuicensis in Adolpho expirans Feudum, cum
Regno Danie consolidauit. Academiam Hafniensem funda-
uit Anno Christi 1478. Viduam Christophori Regis Danie
Dorotheam, Marchionis Brandenburgici Hans (cuius fra-
ter Albertus Achilles Germanicus cognominatus) filiam in
vxorem duxit Anno Christi 1450. quæ obiit Anno Christi
1495. Ille autem rebus humanis excessit Anno Christi 1481.
21. Maij. Roschildia sepultus. Liberi huius fuerunt Fride-
ricus Rex Danie &c. (de quo postea) Margareta Iacobo
Tertio Regi Scotia nupta Anno Christi 1469. Olaus natus
Anno Christi 1449. qui mox expirauit, Roschildia sepultus,
& Iohannes Rex Danie. &c. (de quo postea)

ERIC'o Danorum Rege vitæ huius munere perfuncto, cum absque liberis ac hæredibus discessisset, Proceres ac Senatores Regni Daniæ, Adolpho Duci Slesuicensi, Regni Daniæ Vafallo, vnanimi consensu, Regni imperium ac administrationem deferunt. Qui ex vna parte, Regni onera ac molestias, ex altera parte virium suarum imbecillitatem, ingrauescentisq̃ue iam ætatis tædium ac difficultatem secum expendens, sceptrum imperij delatum honestè & modestè deprecatur ac abnuit. Vt autem nihilominus honestæ eorum petitioni ac desiderio aliquo modo satisfaceret, ac Regno Daniæ, Capite ac Gubernatore iam destituto ac orbato, optimū Regē prouideret ac circumspiceret, sororis suæ Hedvvigis, ac Theodori Comitis Oldenburgensis filium à se educatum, Christianum, cuius ingenium ac indolem, eximiasque ac præclaras virtutes iam dudum satis cognititas ac perspectas habebat, de meliori nota illis commendauit & prædicauit. Huius itaque Adolphi commendatione, nec non Heroicarum ac præstantissimarum Christiani virtutum, Animi celsitudinis, rerum gerendarum peritiæ ac experientiæ, seueritatis morum ac disciplinæ, cum summa animi moderatione ac clementia coniunctæ consideratione ac intuitu commoti, præfatum *Christianum Oldenburgensem & Delmenhorstæ Comitem*, vnanimi suffragiorum consensu Regem crearunt & elegerunt. Qui simul ac Regni honore ac munere est potitus, initio statim suæ dominationis talem se præstitit, vt & Adolphi commendationi, & omnium spei & expectationi abundè satisfaceret ac responderet. Nam insignem se esse CHRISTIANVM & Nomine & re ipsa clarissimè demonstrauit.

Chri-

Christum enim, cui primum Nomen in Baptismo dedit, toto corde & anima dilexit, eiusque in his terris Vicarium, Romanum Pontificem, cui animarum salus & Ecclesiarum gubernatio à Christo commissa, nec non Episcopos Regni debito honore ac veneratione est prosecutus: Ecclesiæ multa benè fecit, vitamque vero Christiano dignam, ac tanta Maiestate decoram in his terris transegit. Cumq; vita Christianorum ita comparatum sit, vt quamdiu in his terris militemus, cuiusvis generis cruci, calamitatibus, aduersitatibus, bello ac turbis obnoxij simus, eandem quoque sortem ac fortunam Rex Christianus abundè expertus est. Coronam Sueciæ, fœdere ac pacto Regina Margareta ætate sancito ac confirmato, sibi debitam, cum summo labore ac difficultate est adeptus, multis ex Suecis Exterorum Dominationem ac Principatum iampridem pertes, eam ipsi summo opere inuidentibus, dubiamq; ac ambiguam facientibus, Carolo quoq; Canuti filio eâ affectante ac ambiente. Varijs ac multiplicibus huiusmodi impedimentis ac difficultatibus interuenientibus, summo opere ac labore Coronam adeptus est. Qua tandem obtenta, ægrius adhuc longeque difficilior illi fuit, eandem retinere ac conseruare, Suecis subindè rebellantibus, quos bello subigere ac compescere, necessitate, inuita quamuis voluntate, coactus fuit. Ita Christiani huius Regnum ac imperium maxima ex parte valdè turbulentum ac inquietum fuit. Quas tamen molestias ac turbas quætu admodum, tranquillius, & optatus exitus tandem excepit ac consecutus est: ita vt tandem bellorum pertæsus, totum se pietatis studio deuouerit & consecrauerit, cuius amore ac desiderio Christianus Rex tantoperè flagrauit: vt anno 1474. longum ac difficile iter Romam versus, Summi Pontificis

tificis Romani, Sixti IV. Vicarij Christi & Capituli Ecclesiæ, ante suum ex hac vita discessum visendi ac colloquendi gratia, læto ac hilari animo suscepit ac confecerit. Quò cum ventum, à prædicto D. Pontifice honorificentissimè exceptus & habitus, rosaq; aurea donatus ac decoratus fuit. Roma ulterius in Terram Sanctam pietatis ac deuotionis studio proficisci decreuerat, sed consilium certis ac vrgentibus de causis postea mutauit, & Romæ hospitale vel Xenodochium sancti Spiritus in Saxonia non procul à Palatio & Ecclesia Diui Petri ædificauit. In itinere autem Romam versus, Christianus Primus simul quoq; Fridericum tertium Imperatorem, Rotenburgi tunc temporis commorantem, in salutatum præterire noluit, à quo summo honore perquam honorificentissimè exceptus, noua q; insuper Dignitate, ac Priuilegiorum donatione, auctus ac ornatus fuit. Dithmarsicam enim Gentem, hætenus rebellem, seditiosam, libertate gaudentem, nulliusq; ferè Imperium ac Iurisdictionem agnoscentem, eius imperio ac potestati omnimodò ac plenariè subiecit, Holsatiæ quoq; nec non Stormariæ & Dithmarsicæ Comitatum, nouo Ducatus titulo ac honore donauit ac decorauit: literisq; solennibus hanc donationem sanciuit & confirmauit. Atque ita Rex Christianus vtroque Capite Ecclesiæ & Mundi, peramanter ac honorificè in itinere ac peregrinatione sua Romam versus, inuiso ac salutato, saluus ac incolumis domum reuertitur.

De his Reuerendus Pater, Abrahamus Bzouius in Continuatione Annal. Ecclesiast. Illustrissimi ac Reuerendissimi Domini Cæsaris Baronij. S. R. E. Cardinalis &c. in Ann. 1474. sic inquit: *Venit eodem anno ad Festâ Paschatis Romam Christiernus Rex Dacarum, Eum summis honoribus Cardinales exceperunt. Turba omnis Curia-*

Curialis egressa est ei obuiam: Patres ad portam congressi medium illum per Urbem ad Basilicam S. Petri, inde ad Pontificem perduxerunt, iuri dicundo tunc publicè præsentem. Religio summa in summo Rege enituit. Procubuit in genua ante illius pedes, nec ante se eleuari est passus, quam sermonibus suis esset responsum. Redunt in cubiculum Sixto, exeuntq; ad Diuina sacra Hebdomada dierum, gremialia eius semper portauit. Lauanti manus peluim sustinuit. Inter duos primos Cardinales sessum receptus, non prius sedere, nec prius tegi voluit, quam vtrumque ab utroq; factum esset &c. Papiensem alterum ex duobus illi assidentem rogari per Interpretem fecit, vt paterentur post omnes Cardinales ad osculum crucis eum ascendere. Erat enim hac dies Parasceue: cum ille rogaret cur ita deposceret. Vt habeatur inquit iustus honos summo Senatui. Plura huiusmodi illo solo tri-duo sacrosancto ab eo præstita Apostolica sedi, in quibus Trium Magnorum Regnorum Rex, à Septentrionibus veniens, Italis & reliquis, quo animo esse in summum Sacerdotium debeant, exemplo suo edocuit. Papiens. epist. 556. Hæc ibi.

Huius quoq; Christiani primi Regis Daniæ tempore, Ducatus Holsatiæ, sine vlla contentione, bellicis motibus, ac sanguinis profusione Anno 1460. Regno Daniæ annexus & subiectus fuit. Idque longè antè, cura Adolphi adhuc in viuis existentis, ac de hoc negotio cum Nobilitate, cæterisque Holsatiæ ordinibus agitantis ac transigentis, ita decretum ac constitutum erat, qui suo consilio author fuit, vt se è viuis sublato, Christianum Daniæ Regem, cui (vt nonnullis placet,) Ducatus Slesuicensis veluti directo Domino, ex iure Feudi competeret, pro Holsatiæ etiã Domino reciperent ac cognoscerent, suamq; hac de re voluntatem ac consensum literis publicis ac solennibus firmarent ac profiterentur. Peperit hæc res initio

initio nonnihil dissidij, animorumq; diuortij, præcipuè inter Nobiles Holsatiæ: quibusdam Comitum Schovvenburgensium partibus studentibus: nonnullis è contrario Regi fauentibus ac patrocinantibus. Ex parte Schovvenburgensium, qui intercesserunt electioni Regis, fuit imprimis Henricus Pogvvisch cum suis consortibus: qui tam iure agnationis, quam fœderum ac pactorum inter illos initorum ratione ac firmitate, Ducatum Holsatiæ ad Comites Schovvenburgenses, tanquam proximos masculæ ac virilis stirpis agnatos, ac sexto gradu à communi stipite distantes, iure meritoque pertinere existimabant. Vrgebant præterea transactiones & pacta, olim vtrunque inita, sancita, ac confirmata, quibus, post Adolphi Wagriæ Domini postremi beatum ex hac vita discessum, inter agnatos Nicolaum Comitem Holsatiæ, & ex Fratre Nepotes, Gerhardum Ducem Slesuicensem, Albertum & Henricum Fratres, Henrici Ferrei filios ab vna, & Ottonem Comitem Schovvenburgensem, & Adolphum, ac Wilhelmum, ab altera parte ita conuentum & transactum: vt Ottoni & ipsius filijs, non solum omnia sua prædia, ædificia, ac possessiones, quæ in & circa urbem Schovvenburgensem haberent ac possiderent, ac Insulas Albi adiacentes, & Billæ pratum, & Nilandiam ad Albim, & Curiam Adolphi Wagriæ ex aduersum cœmiterij D. Nicolai, in vrbe Hamburgensi sitam, & 8000. marcas Holsati legant ac relinquunt, verum insuper se inuicem ad mutuam vnionem, defensionem, sui ac hæredum successionem, in suis Ditionibus, ac bonis Feudalibus non alienandis, firmiter obligant ac deuinciunt.

Contra vero Nobilissima & Vetustissima Rantzo-
uianorum familia, è qua tunc temporis vixit Dethleuus

Ran-

Rantzovv Dominus in Neuersdorp, Ecclesiæ Lubecensis Canonici, qui Kalend. Febr. anno 1465. obiit, cum Patre suo Henrico milite anno 1464. 5. Martij defuncto, Lubecæ in summa eade sepultus est, è qua Generosissima ac Antiquissima familia adhuc præter alios nobilissimos Viros eiusdem familie superest Dethleuus Rantzovv Eques, propter Generis Nobilitatem, personæ gravitatem, officij Authoritatem, rerumq; gerendarum vsum & experientiam totius Nobilitatis Holsaticæ illustre Decus ac Patriæ ornamentum, Regis Daniæ Christiani IV. Consiliarius, & Præfectus in Steinborg, &c.) in publicum consulentes, Regis partes defendendas suscipiunt, secumq; expendunt, quod nimirum hæc intima ac arctissima vtriusque Ducatus Slesuicensis & Holsatiæ cum potentissimo Regno Daniæ Vnio & coniunctio, & Regno & Ducatibus firmam ac constantem pacem & concordiam, clientibus quoque & subditis maxima commoda summamq; vtilitatem allatura esset: ex aduersum autem magno cum periculo ac detrimento vnus ab altero auulsionem ac separationem coniunctam esse: simulque sibi in memoriam reuocant, quam grauissimorum ac acerrimorum bellorum, hæc diuulsio ac separatio, olim causa ac fomes extiterit. Quibus incommodis hac vna via præueniri posse existimabant, vt Regnum Daniæ ac Ducatus Holsatiæ, quæ hæctenus diuulsa ac separata fuerant, amicè consociarentur atque vnirentur: atque vnus Imperio subiecta, vnus capite, consilio, ac iudicio gubernarentur ac administrarentur. His rebus itaq; diu multumq; vtrunque agitatis, tandem interueniente arbitrio ac moderatione Arnolphi Episcopi Lubecensis, requisitis simul & adhibitis vicinarum Urbium Lubecæ & Hamburgi legatis, Oldesloï conuentus instituitur, ibidemque post longam ac diutinam deliberationem totum hoc negotium inter partes dissi-

diffidentes ita placidè & amicè compositum ac trans-
actum fuit: vt Otto Comes Schouvenburgensis, quo-
niam ita salutis & incolumitati Regni ac Ducatum
expedire videret, spontè ac voluntariè omni iure suo,
quod in Ducatu Holsatiæ sese habere existimaret,
omninò cederet, ac Regi traderet ac concederet: Rex
vicissim pro huiusmodi liberrima ac spontanea iuris
ac Priuilegiorum cessione, syngraphum de 41500. au-
reis Rhenensibus certis terminis persolucendis manu
sua subscriptum, sigilloque Regio munitum ac con-
firmatum iterum traderet. Id quod vtrunque factum:
Cessionisque literas Solennes, ac renunciationis om-
nis Iuris ac Priuilegiorum in Ducatu Holsatiæ super
hoc negotio confectas, Otto Comes Schouvenbur-
gensis cum filijs subscribunt, Sigillorumque appensio-
ne confirmant.

Rebus hisce ita compositis, tandem Anno 1460.
post mortem Adolphi, Dani & Holsati Fidem ac Ius-
iurandum Christiano Primo Regi Danorum dede-
runt, quibus vicissim Christianus Primus, antiqua
Iura, Priuilegia, Statuta ac Consuetudines literis so-
lennibus confirmat, & inter cætera sanctè promittit.
Nunquam se in scijs ac inconsultis vtriusque Prouinciæ proce-
ribus ac statibus arma capturum, aut expeditionem quò-
quam suscepturum esse: singulis quoque annis, stato tempo-
re, adhibitis in consilium Proceribus, ac constitutis Consilia-
riis se comitia habiturum ac indicturum esse, in Holsatia
Bornhouedæ, in Ducatu vero Slesuicensi Vrnehouedæ:
vbi causæ Nobilium, reliquaque negotia, salutem ac incolumi-
tatem harum regionum spectantia, cognosci ac tractari de-
beant: Feuda, officiaque publica tam Ecclesiastica quam Poli-
tica Nulli Exterorum aut Alienigenarum, sed eorum Præse-
cturam ac administrationem solis Incolis ac Indigenis se da-
turum ac commissurum esse, solo tamen Cancellario & scri-
bis

bis exceptis: nullos Praefectos ac Satrapas se arcibus suis praefecturum aut dimissurum esse, nisi Procerum & Consiliariorum Prouincialium consilio ac consensu. Regem peregrè abeuntem Episcopo Slesuicensi ac Lubecensi, & quinis ex Ducatu Slesuicensi & Holsatia delectis, publicam omnium rerum curam ac administrationem commissurum esse, qui eius vicem obeant. Neque coniugi suæ, nec ullis exteris aut incolis, nisi consentiente ac approbante Senatorum consilio, vlla prædia, bona, ac facultates daturum aut concessurum: Nullam monetam aut monetæ præcium statuturum aliud, quam Lubecæ ac Hamburgi vsurparetur aut reciperetur: si Regi, illiusque posteris vnus tantummodo filius superstes fuerit, qui Rex Daniæ futurus: tunc Holsatiæ ac Slesuicensibus Proceribus ac incolis integrum ac liberum permitti, illum Ducem Slesuicensem & Comitem Holsatiæ eligere. Electus omnes hosce articulos & Priuilegia à Christiano concessa sancita & confirmata, ipse etiam de integro confirmare, augere, & Iurisiurandi Religione se illa integra ac inuiolata conseruaturum, spondebit ac sancte pollicebitur, idq; polliceri tenebitur. Quod si facere recusauerit, liberum illis erit & permissum, alium ex proximis illius Agnatis Dominum eligere & creare. Hos articulos ita literis consignatos Rex Christianus pro se ac successoribus Kilonia obsignauit.

Hic Christianus primus confirmauit quoque Priuilegia Episcopis Slesuicensibus data Anno 1460. vt ex literis super ea re confectis patet.

Placet hic subijcere Epitaphium Dethleui Rantzovv, quod vetustate corruptum Henricus Rantzovv Regius in Holsatia Legatus instaurauit. Anno Domini 1575. ætatis 50.

Ordinis est sacri Dethleuus adeptus honorem,

Qui sua de Canonum nomina iure tenet.

Qua colitur pulcra templum Cathedrale Lubecæ,

Qua frequens largas ara ministrat opes.

Hic

*Hic sua tranquille traduxerat ocia vita,
 Consilio præstans, ingenijq; bonis.
 Sæua trucidis genitor tractauerat arma Gradini,
 Henricus celebri nomine vectus Eques.
 Cum Patre iam dormit socia Dethleuus in vrna,
 Qua sacra Baptismi sacra replentur aqua.*

CAPVT II.

*A sene Niclao fasces deponere cœpit
 Cum mitra Helricus, flamen vt esse queat.
 Omnia huic aqua spondens se lance daturum,
 Fluxa senem cogit postea flere fides.*

HAc tempestate Anno 1477. Vir Nobilissimus Helricus von der Wisch / Episcopus Slesuicensis creatus ac designatus est, (ex qua Nobilissima ac Antiquissima in Holsatia Familia von der Wisch / præter alios strenuos ac insignes Viros eiusdem Generis ac Familiæ adhuc in viuis superest, Georgius von der Wisch Vir magni Consilij, ac rerum gerendarum peritissimus : Illustrissimi Principis Slesuici & Holsatiæ, &c. Domini Friderici, Domini mei Clementissimi Consiliarius summus atque intimus, Præfectus Aulæ ac Diœcesis Gottorpiensis, vnus ex reliquis meis olim Paræcis Viris Nobilissimis ac Strenuis, Aulæ Officialibus ac Ministris, mei ante hac, & vt spero de hinc amantissimus, & me meisq; præclarè meritis : cui vicissim, vt & omnibus conterraneis meis dilectissimis, exemplo popularis nostri Episcopi huius Slesuicensis Helrici von der Wisch, hominis Antiqua Religione ac Holsatica Fide, itidem antiqua ac auita Religionis ardens studium ac desiderium, Spiritus sancti

sancti illuminationem, ac eiusdem gratia ac auxilio veram ac synceram Diuinæ veritatis cognitionem, rectam fidem, & per eam æternam beatitudinem ex animo precor atque exopto,) idq; ex libera resignatione Domini Nicolai Wulfij, qui propter senectutem eo se munere abdicarat: certis tamen conditionibus: inter quas vna hæc erat, vt quotannis Nicolao pensionis nomine certam pecuniæ summam solueret, vnde se alere ac sustentare posset, quam integram etiam septennium fideliter dependit ac persoluit. Nam totidem annos Nicolaus à cessione Episcopatus, adhuc in viuis fuit. Hic Episcopus Helricus von der Wisch aliquot annos inservierat Christiano Primo, & Regi Ioanni, quorum præsidio ac patrocinio Episcopatum Slesuicensem adeptus erat. Postquam autem Episcopus factus, septem mille marcas fœnori accepit, & Episcopatum oppignoravit & obærauit, quem paulo ante Nicolaus, omni ære alieno, quo obstrictus erat, liberasset, omnia nomina quæ Ecclesia debebat, soluendo. Inter alia autem bona, etiam Decimæ in præfectura Tunderensi, pignori oppositæ fuerunt. Etsi autem Helricus eo nomine culpandus esse videatur: interim tamen de Capitulo benè meritis est, vt cuius consilio ac opera, Capitulum prædia, villas, ac rura in Hesel consecutum est & adeptum. Nam hoc negotium vnicè ipsi cordi fuit, ipsoq; Authore feliciter confectum. Qua de causa & eius memoria nobis sancta & consecrata esse debet.

Anno 1474. Sixtus Pontifex, literis datis ad Helricum Episcopum, seuerè mandat, vt à duobus vel tribus Episcopis accersitis, munus consecrationis recipiat, & iuramentum Fidelitatis præstet eà forma, quam illi Pontifex præscribit. Exemplum literarum subiicimus. *Sixtus Episcopus Seruus Seruorum Dei, Dilecto*

Bb

filiò

filio Elrico, electo Slesuicensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Cum nos pridem Ecclesie Slesuicensis, Pastoris regimine destituta, de Persona tua nobis & Fratribus nostris, ob tuorum exigentiam meritorum accepta, de Fratrum eorundem consilio, authoritate Apostolica duxerimus providendum, præficiendo te illi in Episcopum & Pastorem, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur. Nos igitur ad ea, quæ ad tua commoditatis augmentum cedere valeant, fauorabiliter intendentes, tuis supplicationibus inclinati, tibi, vt quocunque malueris Catholico Antistite, Gratiam & communionem Apostolicæ sedis habente, accitis, & in hoc sibi assistentibus duobus vel tribus Catholicis Episcopis, similem gratiam & communionem habentibus, munus consecrationis recipere valeas, ac eidem Antistiti, vt recepto prius per eum nostro & Romanæ Ecclesiæ nomine à te fidelitatis debita solito iuramento, iuxta formam præsentibus annotatam, munus prædictum impendere liberè tibi possit, plenam authoritatem concedimus, earundem præsentium tenore facultatem. Volumus autem, & authoritate prædicta statuimus, & decernimus, quod si non recepto à te per ipsum Episcopum dicto iuramento, idem Episcopus munus ipsum tibi iniurare, & in illud suscipere præsumperit, dictus Antistes à Pontificali officij exercitio, & tam ipse quam tu ab administratione tam spiritualium quam temporalium Ecclesiarum nostrarum suspensi sitis eo ipso. Præterea volumus ad formam huiusmodi à te nunc præstiti iuramenti nobis de verbo ad verbum, per tuas patentes literas tuo sigillo obsignatas, per proprium nuncium quantocius destinare procures. Quodq; per hoc Venerabili Fratri nostro Archiepiscopo Lundensi, cui præfata Ecclesia Metropolitico iure subesse dignoscitur, nullum impostero præiudicium generetur. Forma autem iuramenti, quod præstabis, hac est. Ego Clericus Electus Slesuicensis ab hac hora in antea fide-

fidelis & obediens ero B. Petro, Sanctæq; Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & Domino nostro, Domino Sixto Papæ IV. suisq; successoribus Canonice intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel facto, vt vitam perdant aut membrû, seu capiantur, aut in eos violētæ manus quomodolibet ingerantur, seu iniuriæ aliqua inferantur, quouis quæsito colore. Consilium vero, quod mihi credituri sint per se, aut nuncios, seu literas, ad eorum damnû me sciente nemini pandam. Papatum Romanum & Regalia S. Petri adiutor ero ad retinendum, & defendendum contra omnem hominem. Legatû Sedis Apostolicæ in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo: Iura, Honores, & Priuilegia, & Authoritatē Romanæ Ecclesiæ Domini nostri Papæ & Successorum prædictorû conseruare, defendere, amare & promouere curabo. Nec ero in consilio, vel in facto, seu in tractatu, in quibus contra ipsum Dominû nostrû, vel eandem Roman. Ecclesiam aliqua sinistra vel præiudicialia, Personarû, Iuris, Honoris, Status & Potestatis eorum machinentur: & si talia à quibuscunq; tractari nouero vel procurari, impediâ hoc pro posse, & quanto citius potero commodè significabo eidem Domino nostro vel alteri, ad quē possit ad ipsius notitiam peruenire. Romanorû S. Patrum Decreta, Ordinationes, Sentētijs, Dispositiones, Reseruaciones, Prouisiones, & Mandata Apostolica totis viribus obseruabo, & faciâ ab alijs obseruari. Hæreticos, Schismaticos, & Rebelles Dn. nostro vel successorib. pro posse persequar & impugnabo. Vocatus ad Synodum veniâ, nisi præpeditus fuero Canonica præpeditio. Apostolorû limina, Romana curia existente, circa singulis annis, vltra vero montes singulis biennijs per meipsum visitabo. Et si post primam visitationem personaliter factâ,

aliquo legitimo impedimento præpeditus, personali-
ter venire non potero, per aliquem fidum nuncium
de gremio meæ Ecclesiæ, aut alium in dignitate con-
stitutum, seu alias personatum habentem, & de statu
Ecclesiæ bene instructum, qui vice mea, Apostolico
conspectui se præsentare, & de legitimo impedimen-
to huiusmodi saltem per iuramentum legitimum, fi-
dem faceret teneatur. Id autem implebo. Possessiones
vero ad mensam meam pertinentes, non vendam, ne-
que donabo, neque impignorabo, vel de nouo infeu-
dabo, vel aliquo modo alienabo, etiam cum consensu
capituli Ecclesiæ meæ, inconsulto Pontifice Roma-
no. Sic me Deus adiuuet & hæc sancta Dei euange-
lia. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incar-
nationis Dominicæ Millesimo quadringentesimo
septuagesimo quarto. Tertiodecimo Maij. Pontifi-
catus nostri anno Tertio.

Ex his colligitur primò, Pontificem Ecclesiæ Sles-
uicensi Episcopum prouidisse, & Helricum huic mu-
neri destinasse; idque, vt fertur, de consilio Regis &
Ducis vt paulò ante notauimus. Deinde Slesuicen-
sem Episcopum Romano Pontifici, fidem & iusiur-
andum dedisse, eiq; obstrictum fuisse. Iuramenti ca-
pita multa sunt, sed vnum memorabile & notatu di-
gnum, quod Episcopus iuratus promittit, se nihil
quicquam de bonis, aut prædijs Ecclesiasticis aliena-
turum, ne quidem consentiente Capitulo, sine Pon-
tificis ratihabitione & consensu. Quod si semper
obseruatum fuisset, minus laboraremus, & Episcopa-
tum auctiorem haberemus.

Hic itaque Helricus Episcopus pensionarius sedit
annos septem (nam totidem Nicolaus vixit post-
quam cessisset Episcopatu) & annis septem liber, vt
pensionem nullam solueret. Tandem autem Lubecæ
c̃ viuus

è viuis excessit Anno 1488. Decimo nono Aprilis, die Sabbati. Slesuici sepultus die S. Georgij. Quamuis sepulchrum aut lapis nullus, quod sciam, extet, eius nomine insignitus. In choro tamen Cathedra Episcopalis ex calce conflata, eius insignia continet, lupis nimirum insignita, vt verisimile sit, eam eius iussu confectam & adornatam esse; sed & fenestræ quædam in Choro extant, quas ille conficiendas curauit.

Anno 1461. Hamburgenses Homagium Regi Christiano præstare recusabant: quamuis obedientiam & submissionem promitterent. Anno 1471. die Trium Regum mare inundauit maximè Frisiam & Dithmarsiam ruptis aggeribus. In Dithmarsia ad Aquilonem damnum maximum datum est. Anno 1476. emit Capitulum Slesuicense prædium Hackstedense, vna cum rure à Metta Soesteden de Buckhauen. Bona illa maioris & carius æstimata & emptæ fuerunt, quam proventus annui ferre, & coloni soluere possent. Qua de causa multum de annuis pensionibus Capitulo remissum fuit. Anno 1480. Christianus cum Dithmarsis agere & tractare cæpit, vt sese dederent, quod eos Imperator Fridericus Regi Dania subiecisset.

C A P V T III.

IOANNES Christiani primi filius Rex Dania 95. Noruegie Anno Christi 1483. & Sueciæ Anno Christi 1497. Natus Anno C. 1455. Licet Meldorpium in Dithmarsia expugnauerit, postea tamen superatus multis desideratis, vtpote duobus Comitibus Oldenburgensibus, Ottone & Adolpho, 67. Nobilibus & aliis, vix vitam ipsemet seruauit Anno Christi 1500. 17. February. Vxor CHRISTINA, filia Ernesti Electoris Saxonici, nupta Anno Christi 1478.

nata Anno 1461. mortua Anno 1521. à Suecis deficientibus, Vrbe Stockholm occupata, retenta post biennium tandem liberatur Anno 1503. quam iniuriam ulturus Rex, varia praelia contra eosdem instituit: sed negotio infecto. Obijt Alburgæ in Iutia Anno Christi 1513. Ætatis 58. sepultus Ottonia. Liberi huic fuerunt ELISABETHA nata Anno Christi 1483. Ioachimo Secundo Brandeburgensi, Annæ Friderici Primi coniugis Fratri nupta Anno Christi 1501. FRANCISCVS natus Anno Christi 1497. in adolescentia mortuus. CHRISTIERNVS Rex Danie 96. &c. (de quo postea.)

DEfuncto Regi CHRISTIANO, Filius eius Ioannes in Regni Daniæ administratione ac Imperio succedit, indole, ingenio, moribus, veræ pietatis, Catholicæq; Fidei ac Religionis propagandæ ac defendendæ amore ac desiderio, nec non animi fortitudine, iustitia ac clementia, parenti non multum dissimilis. Qui in ipso Regni sui auspicio, nihil hac cura sibi prius ac antiquius habuit, quam vt insignem, verèq; auream ac Regiam Coronam, ex ternis Amplissimorum ac Potentissimorum Regnorum Daniæ, Norvvegiæ, & Sueciæ folijs ac floribus præclare splendideq; contextam, eiusdemq; fœderis, societatis, pacis ac concordie, firmissimo vinculo vnitam ac colligatam, integram, saluam, virentem ac florentem retineret & ad posteritatem transmitteret. Obtentis ex animi sui sententia Regnorum Daniæ ac Norvvegiæ fascibus regalibus, Regia Sueciæ quoque insignia, publicis Calmarniæ indictis Comitijs, post longam deliberationem vnanimi Procerum consensu fuit consecutus. Tam insigni ac ampla honoris ac dignitatis Corona ornatus ac decoratus, simul quoq; no-
uorum

uorum ac recentium onerum ac laborum quasi thalassia in summo illo Celsitudinis fastigio, vndiq; circumdatus fuit: Suecis ab vna parte iterum rebellantibus, Imperijq; Coronam antea impositam vicissim capiti eius detrahere annitentibus: ex altera parte Dithmarsis præfractè ac contumaciter iterum resistentibus, debitamque obedientiam ac obsequium præstare recusantibus ac detrectantibus. Harum itaque duarum rerum quam maximè cura ac sollicitudine afficiebatur, vt & Suecos inobedientes ac factiosos in ordinem cogeret, Coronæq; iterum subijceret, & Dithmarsos contumaces ac refractarios compesceret, atq; sub iugum mitteret. Vtrumq; bello experiri necessitate coactus fuit. Quanquam rei euentus, belliq; exitus laudabili eius conatui ac proposito non omninò ex voto responderit. Nam Suecos oppugnaturus, dum copias vndique cogeret ac conscriberet, infelici admodum fato contigit, vt vrbs Regni Sueciæ primaria ac amplissima *Stockholmum* à *Stenone* obsidione cingeretur, cui etiam post durissimam biennij obsidionem inopia rei frumentariæ sese dedere coacta fuit. Qua deditioe facta, simul infelicitè admodum atque inauspicatò contigit, vt Regina quoque Dorothea, Regis Ioannis coniux, quæ tunc temporis grauida partuique vicina, Rege marito absente, in ista vrbe commoraretur, à *Stenone* simul capta, & biennium captiua illic detenta fuerit. Quamuis postea Raimundi Legati Summi Pontificis, & Lubecensium interuentu ac transactione, consentientibus ac hortantibus quoque ipsis Suecis, iterum in Daniam missa, ac Regi coniugi suo, à cuius complexu ac consuetudine tanto temporis spatium cum summo mœrore ac animi ægitudine auulsa fuisset, iterum reddita ac restituta fuerit. Quæ

postquam in Daniam reuersa, atque è grauiissima illa captiuitate in libertatem restituta esset, peculiare quoddam votum piè suscepit ac præstitit pro tam insigni beneficio ac liberatione Deo gratias actura: ac duo magnifica ac splendida Monasteriâ in Dei gloriam ac sui memoriam, vnum *Hafniæ*, alterum *Otoniæ*, in vsum Sacrarum Virginum ac Monialium *Sancta Clara* consecrata, magnis sumptibus ac impensis extrui & ædificari curauit.

Exantlato hoc periculo, non minora quoque mala ac incommoda in Expeditione contra Dithmarfos Rex expertus est: dum optimis ac iustissimis belli causis confusus, insignem stragem edere: subditosq; rebelles, ac contumaces vi ac armis ad obsequium cogere animum induxisset, præter omnem spem & expectationem contigit, vt commissis inter se præliis, summa clade fuerit affectus, magnamq; ac ingentem copiarum tam Equitum quam peditum fecerit iacturam ac detrimentum, vt quos ipse vicere ac subigere decreuisset, isto prælio victores ac superiores euaderent. Quæ tamen inopinata ac insperata Dithmarsiorum victoria, non tam eorum virtuti, animique magnitudini, ac rerum bellicarum ac militarium peritiæ, quam terræ ac regioni eorum natura loci admodum munitæ, (quippe quæ in solo palustri ac lacunoso sita & propter viarum angustias ac fossarum multitudinem difficilem vndique habet accessum) accepta ferenda est.

Atq; ita pius ac optimus hic Rex Ioannes, æquam ac parem ferè, vitæ ac fortunæ sortem cum parente suo Christiano, Augustissimæ ac Laudatissimæ Memoræ in his terris subiit, exemploque sui parentis, summam felicitatem maxima cum aduersitate coniunctam, summum honorem maximo labore ac
onere

onere temperatum sustinuit ac expertus est. Quæ tamen omnia, prout sese res dederunt, fortiter ac patienter tulit. Victus sæpius fuit corpore, non animo, atque ita Victus, vt etiam ipsi aduersi casus illi maiori fuerint honori, quàm hostibus ac perduellibus Victoria: Tandem assiduis bellorum turbis ac molestijs fractus ac debilitatus, ad pietatis studia ac opera animum omnino appulit, atque ad Dei gloriam, suæque pietatis ac deuotionis memoriam æterno ac perenni quodam monumento posteritati prodendam ac consecrandam, tria *Monasteria Franciscanorum* Ordini dicata ac consecrata, Vnum *Coagij*, Alterum *Malmogiae*, Tercium *Helmstadij* in Dania erigi ac ædificari iussit: *Academiam* quoque *Hafniensem* à Parente fundatam ac institutam, nouis subinde muneribus, beneficijs, annuisque redditibus ac prouentibus Regia munificentia ac liberalitate magnificè ac liberaliter auxit & locupletauit, Viros vniquè locorum Doctissimos ac celeberrimos amplissimis stipendijs euocauit atque accersuit: in Pauperum quoque ac egenorum alimentum ac sustentationem, multa benignè contulit ac erogauit. Quæ insignia ac laudabilia pietatis ac misericordiae opera, benignissimus Deus præter alia, felici & exoptato ex hac vita discessu, cuius horam ac momentum animus antea illi præsagiuit, oculisque quasi præuidit ac prædixit, largiter ac abundè compensauit ac remuneratus est. Corpus eius mortuum *Fioniæ* translatum, illicque *Ottoniæ* in Cœnobio *Franciscanorum* sepultum fuit. Anno 1484 *Iohannes Rex Daniae, Suetiae, Noruegiae, & Fridericus eius frater Dux Slesuici & Holsatiae* confirmant priuilegia *Canonicorum Slesuicensium*.

*Aduena Egerdus erat, sed clarus Episcopus olim,
Cogitur idcirco plurima ferre mala.*

*Dum Romam repetit, Vidua est Ecclesia longo
Tempore, tunc hostis tristia damna dedit.*

Mortuo Helrico Episcopo, Innocentius Octavus Pontifex Romanus Episcopatum Slesuicensem Eggerdo confert. Hic Sacellanus Pontificis & auditor in Iudicio Rotæ, Romæ fuerat aliquot annos. Nam ita more antiquo & laudabili consuetudine in Ecclesia receptum erat, ut Pontifices pro ea, quam in omnes Christiani nominis Ecclesias, diuinitus sibi concessam obtinebant, autoritate ac potestate, in Episcoporum defunctorum locum, pro suo arbitrio alios surrogarent etiam non electos, idque ratione sui muneris ac vigilantia: ne Ecclesiæ viduatæ Episcopis & Pastoribus detrimenti aliquid acciperent. Canonici autem Slesuicenses Nicolaus Iunge, Leuo Leuonis, Theodoricus Engelen, & Iacobus Semmelbecker, Emvvaldum Souenbroderum Episcopum suis suffragiis elegerant, eiq; Castrum *Suauestedianum* cum omni iurisdictione, villis ac colonis tradiderant. Quibus cognitis Alexander Pontifex, Innocentio mortuo, cum electoribus Canonicis expostulat, & excommunicationis pœnam denunciat, ni pareant, & Episcopo Eggardo castrum vnâ cum omnibus bonis in manus tradant, eique de omnibus damnis & iniuriis satisfaciant. Hæc inciderunt in Annum Domini 1492. Cuius summi Pontificis authoritati ac imperio prædictus Emvvaldus Souenbroder humiliter cessit, seque morigerum & obsequentem præbuit: atque ita abdicato à se Episcopatus munere ac officio, Eggardo eius administrationem ac dignitatem concessit ac resignauit.

Sententia autem Excommunicationis ab Alexandro Pontifice lata, his verbis concepta fuit.

Cum quidam perditionis filij, Emvvaldus Sonenbroder
Præpo-

Præpositus eiusdem Ecclesiæ pro electo Slesuicensi, & qui præfatum Emvvaldum in Episcopum Slesuicensem quamquam de facto elegerunt, quique & Emvvaldus præfatus, quoddam Castrum Suauestede nuncupatum, cum omnibus iuribus, colonis &c. temeritate sua propria sibi vsurpauerunt, & ad manus Laicorum alienauerunt, Nicolaus Iunge, Leuo Leuonis. Theodoricus Engelen. Iacobus Semmelbecker pro Canonicis dictæ Ecclesiæ se gerentes, præfatum Eggardum Episcopum ad possessionem regiminis & administrationis ac bonorum eiusdem Ecclesiæ admittere, & sibi vt Episcopo Slesuicensi obedire recusarent, ipseque Emvvaldus se pro electo Slesuicensi gerere, & electores præfati etiam post prædictam eiusdem prædecessoris prouisionem, eidem Emvvaldo tanquam electo & adherere & obedire, &c. Mandamus itaque, ac castrum cum iuribus, iurisdictionibus illaque nunc recuperare, & præfatum Eggardum pro Episcopo admittere, & nequaquam impedire aut molestare. Nisi fecerint, Magistro Felino de Sanders huic suo Capellano Innocentius mandauit, vt feriat omnes Excommunicationis pœna, interdictum Ecclesiasticum ponat, & inuocet brachium seculare, ac omnes alios Philippum vander Broke, qui etiam dictæ electioni interfuerunt. &c.

Eggardus itaque cognomento Durkoep, ab Innocentio Octauo Romano Pontifice Episcopus Slesuicensis Electus ac constitutus, (vt supra indicatum) Slesvici introductus fuit Anno 1493. die Sancti Matthiæ, sed quod Exterus & à summo Pontifice contra Canonicorum præcipuorum voluntatem Episcopus designatus esset, in multorum odium ac inuidiam incurrit. Vbi autem Emvvaldus Soenbroder Episcopatu cedere coactus esset, Rex Daniæ Iohannes, & Dux Slesuicensis ad Alexandrum Sextum Pontificem Romanum literas dederunt, quibus ipsi priora sua beneficia ac priuilegia à Romana

mana Ecclesia sibi benignè concessa in memoriam reuocarunt, nimirum nominationem personæ idoneæ ad Ecclesiam Slesuicensem, quo tempore vacat, esse suam, nec non dilecti filij Capituli dictæ Ecclesiæ, ad quos etiam electio futuri Episcopi de iure & antiqua consuetudine, singularique priuilegio Apostolico spectare dicatur. Ideoque se iniuriæ affectos, ut quibus inconsultis ac inscijs, Episcopus in demortui locum suffectus sit, & à Pontificis prouisione designatus. Sed quia Eggerdus ex auditoribus causarum sacri Palatii esset, & à Pontifice summopere commendatus, ei hac in parte refragari noluerunt, sed placidè acquieuerunt, eiusque voluntati ac imperio morem gesserunt. Tandem verò Summus Pontifex Alexander negotiū hoc ita sapienter temperauit ac moderatus est, ut priuilegio à Principibus allegato locum daret, & decerneret, per prouisionem & præfectionem prædictam Iohanni Regi & pro tempore existenti Duci, nec non Capitulo præfatis, iurique seu consuetudini nominandi per Ducem, & eligendi per Capitulum, huiusmodi occurrente vacatione, etiam apud sedem Apostolicam præiudicari non debere. Facta hæc sunt Anno Domini 1494. Vbi Alexander Papa, propter instructionem factam apud se & Cardinales consensit, ut in posterum denominatio Episcopi sit apud Regem & Ducem Slesuicensem, Electio autem Capituli.

Eggerdus itaque, postquam Episcopatum adeptus esset, statuta Synodalia & Prouincialia Clericis & Sacerdotibus tulit & dedit, & inter alia, matrimonia clandestina prohibuit, eaque palam contrahi voluit. Focarias ac concubinas, ne alerent Sacerdotes, vetuit. Cum primum rem diuinam faceret Eggerdus, tantus undique hominum concursus factus est ex omnibus locis propinquis ac finitimis, ut Templum licet amplissi-

plissimum ac latissimum omnes non caperet. Tandē vero cum Episcopus Eggerdus pacis ac quietis amantissimus, multis se exosum ac inuisum esse videret, & vnde quaq; oppugnaretur, Romam demum, vbi annum vnum in Diœcesi Slesuicensi commoratus erat, redijt. Quo tempore Episcopatus Pastore, qui illic sederet, possessionemque ac domicilium Slesuici haberet, totum quinquennium orbatus ac destitutus fuit. Hisce turbis & tumultibus causam dedisse videtur & feruntur Canonici, qui Emvvaldum Sovenbroder elegerant, & arcem vel castrum *Suauestedianum* Iohanni Rantzouio de Nienhusen, (vt inde vsuras eius pecuniæ, quā ipse fœnori Episcopo dederat, quotannis caperet) tradiderant, fortem ac acerrimum hac ratione ei aduersarium concitantes, cum quo perpetuò litigaret ac contenderet. Iohannes autem Rantzouius arci *Suauestedio* quinque, vel vt alij existimant, septem annos præfuit, eamque pro vsuris 2000 tantum marcarum quotannis inde percipiendis, tenuit. Ad solutionem quoque vsurarum & arcis sustentationem, omnes ei decimas concesserant dicti Canonici, quas & quotannis percipiebat. Vnde eum 10000 marcas lucratum ferunt: sunt, qui narrant, se ex ipsius ore audiuisse, quod pro insigni lucro ac emolumento, quod inde retulisset, Episcopatui multum se debere, atque eo nomine ingentes illi gratias agere, dixerit ac apertè professus fuerit. Eggerdus, quò castrum *Suauestedianum* in suam potestatem redigeret, ea de re apud Regem Iohannem grauiter questus est. Rex Anno 1494 *Nienburgo* literas ad Iohannem Rantzouium dedit, seucreque mandauit, vt de omnibus prouentibus annuisque redditibus Episcopo rationes redderet. Quod & Iohannes se facturum recepit, literis ea de re ad Regem datis. Anno 1495. Interim tamen

res ad exitum perducere non potuit. Nam tantum abest, ut rationes redditæ sint, ut Episcopus ea re maiores adhuc sibi inimicitias conflaret. Quibus de causis Eggerdus, qui satius putaret Romam redire, quam in perpetuis rixis & contentionibus, magno cum vitæ discrimine vivere, Romam sese recepit. In itinere ad alia incommoda hoc accessit, quod quidam Nobilis Bockhold, qui illi semper inimicissimus & aduersatus fuisset, non procul ab vrbe Roma Episcopum supplantaret, hoc est, obiecto pede ad casum impelleret, & pro delectamento & deridiculo haberet. Cuius rei indignitate commotus, & bili suffusus Eggerdus, ei, qui illum obiecto pede ad casum impulisset, vulnus inflixit, quo Bockholdus extinctus fuit. Post id factum Episcopus Romæ mansit, neque vnquam in Ducatum reuersus est. Testamentum condidit Eggerdus, quo inter alia testatur, Iohannem Rantzouium possedisse Castrum Suauestedianum sex annos & prouentus annuos fructusque omnes percepisse, eoq; nomine Episcopatu debere 12000 marcas. Eggerdus quod Castro Suauestediano eiusque fructibus & prouentibus careret, scœnori accepit 700. marcas à quodam Henrico vander Lucht. Cumq; videret sibi tuto commorandi locum in Diœcesi nullum reliquum esse, Romæ manere decreuit, vbi & tandem Anno 1499. die 6. Nouemb. ex hac vita migravit & ibidem sepultus est. Eodem anno Egardus Emit Molendinum soldorpiense per officialem Diœcesis Slesuicensis, Henricum Mindensem. Literæ emptionis extant in libro Suauestadiano fol. 67.

CA-

CAPVT IV.

EGGERDO Episcopo mortuo, Alexander Pontifex Episcopatum Slesuicensem confert Iohanni de Castro, Episcopo Agrigentino Titulo Sanctæ Priscæ, Presbytero, Cardinali, consentientibus fratribus eius. De Electione facta Cardinales Canonicos Slesuicenses, per literas certiores fecerunt, quarum exemplum hic sequitur.

Miseratione diuina, Episcopi, Presbyteri, Diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Venerabilibus Viris, Capitulo Ecclesiæ Slesuicensis, sinceram in Christo charitatem. Nuper Ecclesiæ Slesuicensi prædictæ, & certis alijs beneficijs per obitum bonæ memoriæ Egardi Episcopi apud sedem Apostolicam S. N. de optime meritâ persona Reuerendissimi in Christo Patris Domini Iohannis Titulo Sanctæ Priscæ, Presbyteri Cardinalis Agrigentini confratris nostri prouidit. Qui ob summam eius virtutem & singularem bonitatem euectus ad dignitatem Cardinalatus in hac curia, & gratia & autoritate apud omnes plurimum valet. Propterea vos latari magnoperè debetis, quod pietas Apostolica talem vobis Pastorem deputauerit, vt conseruationi Ecclesiæ & commoditatibus vestris benè consultum esse videatur: Itaque hortamur vos atque etiam rogamus, vt pro communi vtilitate & honore vestro curam adhibeatis, ne fructus, redditus, proventus & bona Ecclesiæ prædictæ distrahantur, sed ea omnia vestra fide & diligentia, cum possessione ipsius Ecclesiæ procuratori Reuerendissimi Domini Cardinalis confratris nostri, cum isthuc venerit, liberè assignetis. In quo & obedientiam Sanctæ Sedis Apostolicæ & Romano etiam Episcopo vestro (sicut decet) cum laude vestra præstabitis. Collegio autem nostro rem admodum gratam efficietis, Datum Romæ die 8. Nouemb. M. CCCC. LXXXVIII. Sub signetis nostrorum trium in ordine piorum.

Pene-

Venerabilibus Viris Canonicis ac Capitulo Ecclesie
Slesuicensis, amicis nostris cha-
rissimis.

Episcopi }
Presbyteri } Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales.
Diaconi }

Huic à sancta sede Apostolica electo & constitu-
to Ecclesiæ Slesuicensis Episcopo, Cardinali, postea
per liberam resignationem, & Episcopatus cessionem
ac transactionem, accedente Summi Pontificis Con-
sensu ac Authoritate, successit Detleuus Pogvvisch,
hac tamen conditione ac pacto, vt Detleuus præde-
cessori suo 300. Ducatos quotannis solueret ac pen-
deret. Quam pecuniæ summā etiam Episcopus Det-
leuus prædicto Cardinali, quoad in viuis fuit, persol-
uit ac dependit: vt ex literis Leandri de Perusia de hoc
negocio 30. Augusti Anno 1502. ad Episcopum Ro-
ma datis, perspicuè apparet; idque etiam inde colligi-
tur, quod eodem, quo Detleuus è vita excessit, nimi-
rum anno 1507. die 15. Ianuarij, Episcopus Gotscal-
cus Detleui successor, pecuniæ summam aliquam,
quam adhuc Detleuus eo nomine Romę debebat, ex-
soluit: vt ex apocha, quam subiicimus, liquet. *Vniuersis
& singulis presentes literas inspecturis salutem in Domino.
Vniuersitati vestræ notum facimus per presentes, quod Re-
uerendus Pater Dominus Gotscalcus Electus Ecclesiæ Slesui-
censis, pro totali & integra solutione aris, & trium seruitio-
rum in quibusdam certis sententijs & poenis, ratione cessa-
tionis, pensionis trecentorum Ducatorum auri de Camera,
quam olim Reuerendus Pater Dominus Detleuus ipsius Eccle-
siæ Slesuicensis Episcopus, eius prædecessori bonæ memoriæ Re-
uerendissimo in Christo Patri ac Domino Iohanni Titulo
Sanctæ Priscæ, presbytero Cardinali Agrigentino, super fru-
ctibus*

atibus dictæ Ecclesiæ soluere tenebatur, & extiterat efficaciter obligatus, Camera dicti Collegij, nec non familiaribus & Officialibus dictorum Reuerendissimorum Dominorum Cardinalium florenos auri de camera 50. nobis pro ipsis collegio & familiaribus & officialibus recipientibus, per manus Venerabilis viri Domini Michaelis, Petri die datum, præsentium solui fecerit realiter & cum effectu. De quibus florenis, ita sicut præmittitur, solutis, præfatum Dominum Gotscalcum electum, successores suos, & eorum bona quæcunque, præfati collegij nomine absoluiimus, quietamus & liberamus per præsentem in quorum fidem & testimoniū præsentem fieri, & sigilli nostri Camerariatus officij fecimus appensione muniri. Datum Romæ die vltima Iulij Anno à natiuitate Domini M. D. VII. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri Iulij. Diuina prouidentia Papæ 2. An. quarto.

Sed vt ad Dethleuum reuertamur. Fuit autem ipse Dethleuus electus Anno 1499. die 20. Decemb: Hic ad æs alienum, quod Helricus (nam ante id tempus Episcopatus nullo ære alieno oneratus fuit) contraxerat & fœnori acceperat, accessionem fecit. Nam ad emendum pallium, quod pro more & consuetudine antiqua in Ecclesia recepta, à summo Pontifice redimendum ac comparandum erat, 3000 aureos Rhenenses fœnori accepit. Quemadmodum id testantur literæ in Capitulo Slesuicensi. Huic autem Episcopo Dethleuo Iulius Papa Secundus indulget, vt dimidium vnus anni reddituum, fructuum, & prouentuum darent sacerdotes omnes, pro sua quisque conditione ac facultatibus, quibus æs alienum, quo Episcopus obæratum esset, persolueretur & creditoribus satisfieret.

Hac ætate Anno 1501. Alexander Sextus misit Raimundum Cardinalem, qui omnes oras Aquilonares obiuit, & vltra Iubileum, indulgentias, gratias ac facul-

tates concessit. Idem Raimundus ex mandato Pontificis, super matrimonijs dispensauit, tertio & quarto gradu consanguinitatis & affinitatis contractis, quæ admodum ostendit exemplar eius dispensationis, quod sequitur. Raimundus miseratione Diuina Sacrosancta Romana Ecclesia, & sancta Mariae nouæ Presbyter, Cardinalis Guicensis, ad Vniuersam Germaniam, Daniam, Suetiā, Noruegiā, Frisiā, Prusiā, omnesq; & singulas illarum prouincias, ciuitates, terras, & loca, etiam sacro Romano imperio in ipsa Germania subiecta ac eis adiacentia, Apostolica sedis de latere Legatus Reuerendo in Christo Patri Episcopo Slesuicensi salutem in Domino. Exhibita nobis nuper pro parte petitio continebat, quod nonnulla pauperes persone in Diocesi vestra consistentes, aliqua scientes, aliqua verò ignorantes, aliquod impedimentum inter eos existere, quo minus possent inuicem matrimonialiter copulari, matrimonium per verba de presenti contraxerunt, inter nonnullos carnali copula & prole, quoad alios autem his minimè subsecutis. Cum vero nunc ad ipsorum dimanauerit notitiam, quod tertio & quarto consanguinitatis & affinitatis gradibus disunctiue aut copulatiue respectiue se attineant, quodq; inter eos diuortium perpetuum sine grauibus scandalis fieri non possit, dispensatione Apostolica desuper non obtenta. Quare humiliter nobis supplicari fecistis, quatenus eisdem pauperibus super præmissis de opportuna dispensationis gratia nunc prouidere dignaremur. Nos igitur, qui inter cunctos Christi fideles pacem querimus, & scandalis huiusmodi, quantum cum Deo possumus, obuiamus, huiusmodi supplicationi inclinati, circumspeditioni vestre, autoritate legationis nostre & Apostolica, qua per literas specialis facultatis Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri, Domini Alexandri diuina prouidentia Sexti fungimur, hac in parte committimus & mandamus, quatenus quinquaginta personis, quæ vt perferatur, in tertio & quarto consanguinitatis & affinitatis gradibus

dibus coniunctiue vel disiunctiue contraxerunt, qui pauperes sint, nec ad Romanam curiam vel nos pro dispensatione nuncios mittere possunt: quod impedimentis illis non obstantibus, in contractis matrimonijs remanere, liberè & licitè possint & valeant, eadem Apostolica auctoritate dispensans absolutio- nem his, qui similiter contraxerunt, præuia aliqua separa- tione cum iuramento solito impenso: dummodo prædictæ mu- lieres propter hoc ab aliquo non fuerint raptæ, prolem susce- ptam vel suscipiendam legitimam decernentes. In quarum fidem præsentis literas fieri, sigilliq; nostri iussimus appensione communiri. Datum Lubeck. Anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo, Tertio Kalend. Maij. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Ale- xandri diuina prouidentia Papæ anno vndecimo.

Anno 1500. Bellum & Prælium Dithmarsicum vltimo die Mercurij ante Valentini festum commissum est. Eodem an. diebus 14. post Paschæ festum demoliti sunt Dithmarsi & solo æquarunt arcem Tylen, pagūq; igne cremarunt. An. 1501 Latus templi Slesuicensis, quod Aquilonem spectat, absolutū & completum fuit. Fenestræ eius lateris factæ & affixæ fue- runt Anno 1503 vt inscriptio testatur. Anno 1502 Domini- ca, quam Misericordias Domini vulgò nominant, nuptiæ Du- cis Friderici, qui postea Christierno pulso, Rex Danicæ exortus est, in ciuitate Stendelen celebratæ sunt. Episcopus Detleuus Ducem comitatus, ad nuptias profectus est viginti quatuor e- quis & equitibus. Ministros & pueros amanuenses Damasce- nis vestibus exornarat & vestierat. Ex eorum numero nobi- les octo insignia vel signa gestabant in manicis, Lubecæ confe- cta, quorum vnumquodq; 50. marcis Lubecensibus constabat. Nam ex auro & gemmis conflata & compacta erant insignia. Sed & Nobiles omnes Vittam auream gestabant, prout moris erat. Omnes autem ministri duplicatis pallijs amicti erant. Tandē Episcopus Detleuus Flēsburgi mortuus est An. 1507 die Veneris, qui fuit decimus quintus Iunij, & Slesuici sepultus.

CAPVT V.

CHRISTIERNVS II. Iohannis Regis Daniae filius, Rex Daniae 96. Norrvegiae Anno C. 1514. & Sueciae Anno C. 1518 Natus Niburg 2. Iulij Anno 1481. 2. Iulij. Regnis Suetiae anno 1521. Daniae, & Norrvegiae Anno 1523. pulsus, & post decem Exilij annos captus Anno 1532. Sunderburgi custodiae mancipatus, tandem Kallenburgum translatus Anno 1549. Post diuturna 27. annorum vincula expirauit Anno 1559. Ottoniae sepultus. Anno 1515 Sororem Caroli Quinti Isabellam vxorem dixit, quae defuncta Anno 1525 Gandau. Liberi. Maximilianus & Philippus qui in pueritia obierunt. Iohannes qui Steinbruchij apud Carolum Quintum fuit Imperatorem: obiit Anno C. 1532: Dorothea Friderico Palatino, & Christina primum Francisco Sfortiae, deinde Francisco Lotharingiae Duci, nupta. Obijt hac Anno C. 1580.

REGE Iohanne vitae huius munere perfuncto, eius filius Christiernus Rex Daniae electus ac designatus fuit. Rex, quod ad Catholicam Religionem ac fidem verè Christianissimus, Catholicæque Ecclesiae filius vnice dilectissimus & obsequentissimus. Regnis Daniae & Norrvegiae Anno 1514. inauguratus, nihil magis sibi curæ habuit, quam vt Suecos sæpius rebellantes, Regnoque Daniae fasces submittere detrectantes, iterum subiugare, atque in fide & obsequio firmiter retinere posset. Ad hoc autem tam arduum ac difficile opus conficiendum, cum aliorum quoque auxilio ac praesidio sibi summoperè opus esse videret, è re sua, atque usu regni fore arbitratus est, si Maximis ac Potentissimis totius orbis Monarchis ac Dominis Societate ac foedere coniungeretur: cumque amoris ac beneuolen-

uolentiæ Potentissimorum horum Orbis Dominorū
amicè sibi conciliandæ, firmiterq; retinendæ, nullam
cōmodiorem viam ac rationem esse perspiceret, quā
Affinitatis vinculo ac coniunctione cum ijs firmiter
vniri ac deuinciri: ideo de *Isabella Philippi Archiducis &
Hispaniarum Regis filia*, *Caroli Quinti postea Imperatoris*
sorore, in vxorem ducenda, animum inducere cœpit.
Cuius voti tandem compos factus, Illustrissimæ huic
Reginæ Anno 1515. matrimonio vnitus ac coniun-
ctus fuit. Tantæ itaque, tamque Potentissimæ ac Au-
gustissimæ Familiæ, affinitatis, fœderis, ac Societatis
vinculo coniunctus, tamque firmissimis præsidijs ac
auxilijs vndiquè munitus ac suffultus, Suecos tandem
domare ac coronæ subijcere, consilium cepit. Cumq;
fermè omnes Regni Proceres ac subditi, *Stenonis* Re-
gni ac dominationis cupidi ac sitientis impulsu, inter
se coniurassent, Regemque Christiernum nunquam
pro suo Domino ac Rege sese recepturos ac agnitu-
ros esse, vnanimiter constituissent ac decreuissent,
solus *Gustauus Regni Sueciæ Archiepiscopus*, syncerus ac
integerrimus Præsul, vi conscientiæ ac Religionis ad-
ductus, proceribus relictis, contra Christiernum ne-
quaquam conspirare voluit nec potuit. Cumque ob
hunc animi sui candorem ac constantiam, quodā
Christierni Regis partibus fortiter ac animosè staret,
passim Suecorum odium ac inuidiam sibi concitasset,
tandem Procerū furori violenter ac hostiliter ipsum
vsquequaque persequentium cedere, atque in ar-
cem quandam Sueciæ firmissimam ac munitissimam,
Stegam nomine, vitæ ac salutis seruandæ causa, tanquā
in asylum quoddam fugere ac se recipere fuit coactus.
Eius rei fama cum primum ad Christiernum Daniæ
Regem allata esset, non cunctandum sibi ratus, verū
quam potuit ocijssimè classē centū & viginti nauium

instruxit ac armauit, ac in Sueciã Archiepiscopo *Gustauo* tam graui ter periclitanti, inq; tantas angustias redacto, subsidio misit. Classe hac eximia, secundis ventis, optimaque tempestate, salua ac incolumi in Sueciam delata, arcem illam munitissimã, Suecorum obsidione cinctam, *Stegam*, tandem per suos cepit: qui Archiepiscopũ *Gustauum* violentis ac sanguinarijs illorũ manibus ereptum, saluum ac illæsum in Daniam secum deduxerunt. Postquam *Stega* discesserunt Sueci, malè feriat, indiçto *Stockholmium* conuentu, frequẽter cõueniunt, vniuersi que regni Proceres ac Ordines grauißimum edictum confestim condunt ac promulgãt, quo firmiter statuunt ac decernunt, se posthac & in perpetuum præfatum Archiepiscopum *Gustauum* pro hoste, perduelli, ac inimico habituros esse, nunquam se ipsum iterum in gratiam recepturos, neque, quod *Christierni* partibus fauisset, vnquam se illum in pristinum honoris ac dignitatis gradũ restitutos esse. Præterea quoque vnanimi consensu statutum ac decretum fuit, vt firmissima ac munitissima illa arx *Stega*, quò Archiepiscopus vitæ seruandæ causa confugisset, à fundamentis diruta solo æquaretur, neque vllò vnquam post hac tempore iterum extrueretur ac conderetur. Tandem illud ausi, vt pertinaci ac obfirmato animo firmiter statuerent: etiamsi summus Pontifex Romanus se huic negotio interponeret, ac sua prudentia ac authoritate quicquam statueret ac decerneret, eius quoq; authoritatem, statuta ac decreta nequicquam ponderis ac momenti apud se habitura esse: neq; se eius consilio ac imperio hac in re vlla ratione obsecuturos ac parituros, sed firmiter in suo proposito ac decreto perseueraturos, neq; vllò vitæ ac fortunarũ periculo ac discrimine, sententiam suã mutaturos esse. Deniq; cuiuscunq; etiã criminis ac facinoris

noris, siue violatæ Ecclesiæ obedientiæ, siue læsæ Ma-
iestatis Regni ac imperij, imposterû rei agerentur, hu-
iusmodi culpâ ac pœnam, qualiscunq; illa fuerit, om-
nibus & singulis ex æquo communẽ fore. Hoc edicto
promulgato, Rex *Christiernus Archiepiscopo Suetiæ Gu-
stauo*, tunc tẽporis Exuli ac prõfugo author fuit, con-
siliũq; dedit, vt negotium hoc ad tribunal superemi
Pontificis Romani deferret, eiusq; consiliũ ac iudiciũ
in hac causa exquireret ac imploraret. Qui confestim
indicto Cardinaliũ Concilio, req; diligenter conside-
rata ac expensâ, hanc sententiã tulit. Quandoquidem
Sueci malitiosa ac perfida hac sua cõiuratione ab Ec-
clesiæ vnione ac obediẽtia sese segregauerint, propter
hostilẽ ac violentã summi sui præsulis ac Archiepisco-
pi Gustauo persecutionẽ, nefando ac detestãdo Schis-
matis crimine se fœdẽ contaminauerint, iustissima
quoque huiusmodi Schismaticis debita ac constituta
pœna plectendos ac animaduertendos esse, & primũ
capitis supplicio afficiendos, deinde rogo imponẽdos
ac comburendos esse. Hac sententia promulgata, Ro-
manus Põtifex, datis ad Christiernũ Regẽ literis, eius
executionẽ quã seuerissimẽ ei imperauit ac præcepit.
Quod & tandẽ efficere coactus fuit. Suecis itaq; tan-
dem à Rege Chrierno bello deuictis ac superatis, vr-
beq; *Stockholmio*, cum se diutius aduersus tam validam
manũ sustinere ac defendere non posset. dedita ac oc-
cupata, tandẽ Suecos in Fidem ac clientelã, præstito so-
lenni fidelitatis iuramento, recepit. Sueciæ Rex à præ-
dicto Gustauo Sueciæ Archiepiscopo solennibus ce-
remonijs, Caroli V. Imperatoris legatis præsentibus,
atque solennem hunc actum honorifica donatione
ac oblatione aurei Velleris decorantibus, regio suo
muneri ac officio consecratus ac inauguratus, post a-
liquot dies summa festiuitate ac lætitia transactos,

tandem summi Pontificis Romani sententiam ac decretum Executioni mandare, iustitiæ amor & obedientiæ studium ipsum mouit: cōdonatāq; promiscuæ plebi ac multitudini iniuriarum ac delictorum offensa, in præcipuos seditionum authores ac turbarum Principes, merita ac condigna, Romani Pontificis decreto cōstituta ac ordinata pœna, seuerè animaduer- tit. Supplicio hoc de factiosis subditis sumpto, vt om- nem iniustitiæ ac tyrannidis suspicionem & culpam Pontifex summus à Rege Christierno remoueret, pe- culiarem quendam Legatum Iohannem de Potentia Romanæ Sedis Cardinalem in Sueciam ablegauit, qui diligentissimo & accuratissimo omnium eorum, quæ in hoc negocio gesta erant, examine instituto, rebus- que omnibus quam curiosissimè ac diligentissimè in- quisitis ac peruestigatis, nihil à Rege quicquam præ- ter ius ac fas in hac causa actum apertissimè pronun- ciauit. Turbis in Suecia compositis, regno pacato, ac præcipuis seditionum authoribus è medio sublatis, Rex in Daniam iterum reuersus est. Quò cum ven- tum, non multò post ad Imperatorem Carolū Quin- tum affinem, protectionem suscipit, à quo summa pompa, splendore, ac magnificentia quam honorifi- centissimè exceptus, nouoq; insuper honore ac digni- tate auctus ac ornatus fuit, collato nimirum ipsi ple- no dominio, iure, ac potestate super *Feudum Holsatia*, quod ipse nimirum imposterum tanq̃ legitimus Dominus illud conferre, & à se vnice peti ac impetrari debeat. Dū itaq; Rex Christiernus peregrè abesset, atq; apud Imperatorē degeret, noui subinde tumultus in Regno Sueciæ moti & excitati fuerūt. Quibus imprimis ansā & occasionem præbuit, Gustauus Erici Filius, qui Patre mortuo, ac cum reliquis rebellibus capitis sup- plicio affecto, à Rege Christierno cum alijs nōnullis capti-

captiuus in Daniam abductus, & Erico Equiti Dano, sub denunciatione certæ ac maximæ multæ, diligenter ac fideliter custodiæ traditus ac commissus fuit: à quo, cum propter cognationem aliquantò lenius ac indulgentius haberetur, laxioriꝫ custodia detineretur, tandem nimia libertate ac licentia ipsi permissa, de fuga consilium inire cœpit, nouoꝫ peregrino ac insolenti bubulci alicuius habitu assumpto, clam è Dania secessit, & Lubecam summis itineribus contendit. Quò cum saluus ac incolumis peruenisset, illisꝫ statum ac conditionem suam aperuisset, confestim, vt in Regem Christiernum animo erant inimicissimo ac infensissimo, eius saluti & incolumitati quam maxime consultum esse cupientes, naui continuo instructa, ipsum in Suetiam transuehendum curant. Vbi cum diu obscurus latuisset, ægerrimeꝫ ac ærumnosè vitam tolerasset, instar mercenarij cuiusdam, manuum opere ac labore, victum ac amictum sibi comparans, tandem *Darlecarlorum* (hominum generi in Suecia omnium audacissimo ac ferocissimo) societati ac consortio sese adiungit, in quorum notitiam ac consuetudinem cum venisset, eorumꝫ amorem ac beneuolentiam sibi conciliaffet, tandem coniuratione inter se facta, consilium ceperunt, omnes Regis *Christierni* Præfectos ac Satrapas armata ac violata manu adoriri & impugnare: quibus partim miserè ac crudeliter trucidatis: partim Regno Sueciæ expulsi ac deturbatis, ipsi solum rerum potiuntur, arma capiunt, exercitumꝫ colligunt, cui Ericum Ducem ac Imperatorem constituunt. Tandem violentis ac sanguinolentis suis manibus, nec non callidis suis consilijs, ac machinationibus, eò rem perducunt, vt omnes fere procures ac incolas totius regni in suas partes ac sententiam pertrahant, perfidaꝫ à Legiti-

mo suo Rege Christierno discessione facta, Gustavi partes sequerentur. In huiusmodi itaque angustijs ac periculo Rex Christiernus constitutus, de copijs vndique cogendis, quibus huiusmodi turbas ac seditio- nes in Suecia motas ac concitatas iterum sedare ac compescere posset, dispicere ac consultare cœpit, sta- timque in Holsatiam ad Fridericum Patruum genere ac cognatione sibi proximum summis itineribus con- tendit, eius opem, consilium, & auxilium petiturus. Quem, cum aliquibus de causis nonnihil alieno à se animo esse perspiceret, auxiliaresque ipsi copias mittere tergiuersaretur, consultum fore existimavit, priusquam aperto Marte Suecos oppugnaret, cum Friderico Patruo suo in gratiam redire, deq; omnibus negocijs ac controuersijs, quæ ipsis intercederent, ami- cè ac pacificè transigere: vt ita sublati omnis odij & simultatis causis, firma, constans, ac perpetua pax, animorumq; concordia inter se inuicem iniretur ac confirmaretur. Ad hoc negotium conficiendum, vtriusq; consensu ac arbitrio *Bordesholmij* (quod Mo- nasterium est in Holsatia famosissimum ac celeberrimum,) Anno 1522. conuentus indicitur, vbi adhibitis arbitris ab vtraq; parte delectis ac approbatis, nempe Ioachimo Electore Brandenburgensi Regis sororio, & vxoris Friderici fratre, nec non Alberto Megapolita- no, & Henrico Episcopo Raceburgensi, totum hoc negotium transactum, & quicquid inter illos antea litis, controuersia, ac dissensionis erat, amicè compo- situm ac transactum fuit. Dum hæc ita *Bordesholmij* aguntur, omniaque amicè ac pacificè transacta esse Christiernus existimaret, Lubecis aduersantibus, bel- lumque mouentibus, nouæ quoque in Dania præ- ter omnem spem & expectationem turbæ, ac factio- nes exortæ sunt, quam tamen omnino tranquillam ac paca-

pacatam esse Rex Christiernus existimabat: Proceribus Regni agrè ferentibus & nequaquam permittere volentibus, vt exteri ac peregrini milites, quibus Rex Christiernus Suecos debellaturus esset, in Regnum deducerentur. Hoc enim summum Regno eiusque incolis detrimentum ac incommodum allaturum esse, sibi que tandem exitio ac ruinæ fore, animum inducebant. Hisce autem incommodis vt maturè obuiam procederetur, multisque alijs causis ac rationibus adducti, (quas postea publico scripto memoriæ prodiderunt Proceres Iutiæ) de Christierno Rege abdicando, & in eius locum Ducem Fridericum eligendo, consilia ineunt. Quod cum Christiernus comperisset, seque iam in extremas angustias reductum, vndique tam externis hostibus, quam proprijs subditis infestari ac oppugnari videret, omni tandem consilio & auxilio desperato, cum nusquam tutum ac tranquillum locum se reperturum existimaret, Iutiæque omnium optima ac amplissima Daniæ parte à se auersa, reliquas quoque partes quam facillimè ad defectionem impelli ac commoueri posse sibi persuaderet, nihil quicquam amplius remedium ac consilij superesse vidit, quam vt maturè fugam adornaret, ne postea turbis ac motibus indies ingrauescentibus, abitu ac discessu prohiberetur. Itaque conuasatis omnibus, classe viginti nauium instructa, regiaque suppellectili illis imposita, cum Fidissima ac Dilectissima sua Coniuge Isabella (quæ postea omnium ærumnarum ac miserrarum, nec non durissimi ac grauissimi exilij perpetua ac indiuidua comes ac socia, ei firmiter ac constanter adhæsit, & à Proceribus Regni in Daniam reuocata apertè pronunciauit *Malle se cum viro exulare, quam sine marito regnare,*) & charissimis liberis

Regne

Regno exulatum abiit : ac primum nauigatione in Germaniam suscepta, Electorem Brandenburgensem socerum suum conuenit, inde ad Fridericum Saxoniz Electorem auunculum suum se contulit, tandem *Lyram* Brabantiz concessit, vbi alimenta ac hospitium Imperator Carolus V. illi benignè præbuit, ac concessit, vbi aliquandiu commoratus copias paulatim collegit, classemque viginti nauium ab Hollandis sibi comparauit, quibus postea in Daniam ad recuperanda sua regna iterum expeditionem suscepit. Vbi primum cum classe *VVarburgum Hollandia* appulit, indeque magna ac turbulenta coorta tempestate, ventorumque vehementia classe dissipata, nonnullisque nauibus depressis ac submersis, tandem ad *Norvvegia* littora delatus est, vbi postea omnibus ripis ac littoribus frigore congelatis, idoneam naetus stationem hyemare decreuit. Quò cum ventum, quam plurimos tam Nobilium quam plebecorum sibi admodum fauentes ac gratiosos reperit, plerique omnes Regni Proceres & Episcopi, opera ac studio *Olai Archiepiscopi Nidrosiensis*, illum iterum pro Rege ac Domino suo receperunt, præstitoque fidelitatis iuramento, debitum honorem, cultum, & obsequium illi iterum promiserunt. Quibus in fidem receptis, tandem quoque cum præfecto arcis *Aggerhusie Magno Guldenstern Equite Dano* de deditioe arcis agere & tractare coepit. Quam rem cum summoperè vrgeret, & de deditioe arcis præfatum *Magnum Guldenstern* vehementer ac indefinenter sollicitaret, tandem humili ac demisso animo respondit, se quidem non diffiteri, neque vlla ratione inficias ire posse, ipsum horum trium Regnorum, Daniz, Suetiz, & Norvvegia Regem legitimè natum, electum ac coronatum esse, neque se satis firmum ac validum esse, vt hyberno hoc tempore arcem hanc

hanc, si villam oppugnare velit, valida ac armata manu tueri ac defendere possit: cum autem famæ, vitæ, ac nobilissimæ suæ familiæ summoperè intersit, ne ita temerè ac leuiter, inscio ac inconsulto suo Rege ac Domino, arcem hanc fidei suæ commissam dedat, ideoq; humiliter se rogare & obsecrare, vt hoc negotium tantisper suspendat, dum Regi ac Domino suo Friderico præsentem arcis statum & conditionem literis significet, à quo, nisi ante Kalendas Martij commeatus & auxilia mittantur, quod tamen tam exiguo temporis spatio præstari posse, vix possibile videatur, se vtrò deditionem arcis facturum esse. Quo responso Christiernus contentus, arcis illius obsidione aliquandiu abstinet, & minora interea quædam oppida, *Norvvegiæq;* Prouincias, & munitissimam arcem *Bohus* occupat, sibiq; subiicit. Interea *Magnus Guldenstern*, datis ad Regem literis, rem omnem, vt se habet, exponit, eiusque opem & auxilium summoperè implorat, seq; non tam annonæ & munitio-
num penuria, quam exercitissimorum & veteranorum militum inopia summoperè labotare, literis suis indicat, horum igitur quam ocissimè copiam sibi fieri, obnixè rogat. Literis hisce per ministrum Francum, *Iohanni Rantzouio* arcis *Helseburgi* tunc temporis præfecto, traditis ac porrectis, militum aliquot copias quam potest celerrimè ex vicinis & finitimis locis colligit, eosque nauigijs impositos quam velocissimè in *Norvvegiam* transuehi curat. Qui ad *Norvvegia* litora delati, nauigijs frigore constrictis egrediuntur, & per occultas quasdam semitas ac viarum anfractus, duce & comite *Franco* in arcem deducuntur. Horum itaque aduentu ac præsidio cum arx bene munita ac firmata esset, magnum quoque commeatus ac frumenti numerum ex vicinis ac finitimis locis, ad
horum

horum alimenta ac sustentationem, Præfectus *Guldenstern* in arcem comportari curat. Rex *Christiernus*, cum hac spe se frustratum esse videret, arcem illam continuò obsidione cingi iussit, ne quid amplius in illam transferri ac importari possit. Interea Rex *Friedericus*, imminente æstate, glacièq; soluta, ingentem ac validam nauium classem, quam tam ex suis, quam alijs vicinis ac confœderatis ciuitatibus ac regionibus sibi comparauerat, in *Norvvegiam* transmisit, cui *Canutum Guldenstern* præfecerat. Quæ cum ventis secundis, salua ac incolumis in *Suetiam* appulisset, primùm arcem illam munitissimam *Stegam* obsidione soluerunt, victoriaque potiti, ipsum *Christiernum* Regem tandem viuum ceperunt atque in *Daniam* secum deduxerunt. Inde continuò *Sunderburgum* translatus ac custodiæ traditus fuit. Ibidemq; postquam integros 27. vixisset, tandem miserrima ac durissima hac seruitute solutus ad cœlestem Patriam commigravit.

Vt sacra Lutherus temerat Mystera Christi.

Atque errore, Dei taminat ipse Gregem.

Vltimus his sacrum Godscalcus Præsul in oris

Sustinuit veræ Relligionis opus.

A. C. 1517.

Huius *Christierni* Regis ætate, Episcopus *Slesuicensis* fuit *Godscalcus de Aleuelde* Decretorum Doctor, qui ex Præposito & Canonico *Slesuicensi* Episcopus vnamini Canoniorum consensu electus est Anno 1507. & à Summo Pontifice confirmatus. Anno vero sequenti hoc est 1508. *Lubecæ* à Reuerendissimis Patribus *D. Ioanne Ratzeburgensi*, *Wilhelmo Slesuicensi* & *Petro Suerinensi* Episcopis, Episcopus est consecratus de mandato Summi Pontificis. Vir tam Natalium splendore, Nobilitate Generis, quam Pie-

tatis

tatis ac virtutum decore illustris ac conspicuus, Pro-
ceræ ac elegantissimæ staturæ, summi Consilij, ac a-
cerimi iudicij, Popularis noster honorandus, Patriæ
nostræ Holsatiæ singulare Decus, & Cancellarius
Ducalis, in Iure Ciuili & Canonico multum versatus,
quod adhuc eius libri, qui ad manus meas venerunt,
testantur. In quibus manum eius singulis penè pagi-
nis adscriptam cernere licet. Vnde de insigni eius eru-
ditione summaq; diligentia iudicium fieri potest, atq;
existimandi copia datur. Sed & spartam, quam nactus
erat, ornauit concionando, rem diuinam faciendo,
Ecclesias visitando, librosque sacros & Ecclesiasticos
scribendo. Nam *Ritualem Librum*, (quem *Agendam*
vulgus nuncupat,) ipse edidit in vsum Ecclesiæ Sles-
uicensis, simul quoque *Breuiarium* euulgauit, hoc est,
librum, in quo lectiones, Psalmi & preces continen-
tur, quibus eo tempore in his oris utebantur, eumque
Parisijs imprimendum curauit typis elegantissimis.
Episcopatum operatum nactus est nempe 24550.
marcis, vel vt ipse sua manu testatus est 20000. flore-
nis Rhenensibus. Ad cuius æris dissolutionem, quo
quotidie premebatur, prædia & bona in Stubbe ven-
didit, & alia quædam annotanda. Cui venditioni in-
tercesserunt Canonici, quod illis inscijs & inconsul-
tis ea peracta esset, deq; ea re publicè protestati sunt,
postea vero vrgente necessitate, accedente Regis con-
sensu & ratihabitione, firmata fuit & probata, vt
ex literis, quæ de ea confectæ sunt & in domo Capi-
tulari, extant colligere licet. Apud omnes quoq; ordi-
nes graciosus fuit Episcopus Gotscalcus, & imprimis
apud Regem Daniæ, idq; ex eo colligere licet, quod
Anno Millesimo quingentesimo decimo quinto, à
Rege Christierno in Belgium Gotscalcus missus
fuit, vt ei *Isabellam Sororem Caroli Quinti* in vxor-
rem

rem peteret. Quam & impetrauit. Extatque ea de re oratio Latina, satis elegans & concinna, quam *Gotscalcus* coram Cæsare, alijsque Principibus habuit, quam *D. Arnolde VVithfeldio* Regni Daniæ Cancellario vtendam ac perlegendam concessi, à cuius hæredibus illa reposcenda erit. Leges quoque sumptuarias tulit *Gotscalcus*, quibus nuptijs faciendis, sumptibusque, qui ibi fieri solebant nimij ac immodici, conuiuijs item natalitijs, quæ nimis lautè ac magnificè agitari solent, quoties infantes baptismati admouentur, & sacris Christianorum initiantur, regulam ac modum præscribit. (*Anno 1517. Episcopus Gotscalcus Monasterium quoque Reinefelde à Pontifice impetrat, consentiente Christierno II. Rege Daniæ, & Papa confirmante. Episcopo Lubecensi insuper habito & neglecto. Quo anno & Martinus Lutherus indulgentias taxare atque exagitare cæpit.*)

Hic itaque *Gotscalcus* de Aleuelde fuit vltimus ab Ecclesia Romana & Sede Apostolica Electus & confirmatus Episcopus Slesuicensis, qui quamdiu vixit, Catholicam Religionem ac fidem toto corde ac animo est amplexus, eamque contra omnes hostes ac aduersarios ad extremum vsque Spiritum, fortiter ac animosè defendit, in cuius tandem constanti confessione ac professione piè ac placidè in Christo indormiuit. Cuius pij ac Religiosi Episcopi ætate, insignis ac memorabilis in vtroque Regimine rerum vicissitudo ac mutatio contigit. Nam & eius Rex ac Dominus Clementissimus Christiernus II. Regnorum solio ac imperio pulsus ac deturbatus fuit, & simul cum eo quoque Christiana & Catholica Religio, à tot Sanctissimis ac Religiosissimis Patribus, primùm introducta ac seminata, tot Summorum Pontificum, Gloriosissimorum Imperatorum, nec non Serenissimorum ac

rum ac Illustrissimorum Regum Daniæ, Ducum
Holsatiæ ac Slesuicensium, authoritate, summaq; cura
ac diligentia, consilio ac præsidio firmiter munita,
custodita, ac propagata, tot insignibus miraculis con-
firmata, capite ac Patrono destituta, ac Rege Chri-
stierno exulante ac abdicato, simul quoq; his Regnis
ac Nationibus exulare ac abrogari cœpit. Qua nu-
tante ac ruinam minante, noua subito Hæreticorum
ac Schismaticorum turba ac colluies exorta est, qui
falsa doctrina ac peruersis dogmatibus, veram & Ca-
tholicam Christi in his locis Ecclesiam miserè turba-
runt ac afflixerunt, donec tandem omnino extincta
ac deleta fuerit. Nam statim Anno 1526. Monachus
quidam nomine Fridericus in medium prodijt, qui
iam pridem ordinem suum deseruerat, ac cucullam
exuerat. Hic postquam ex carcere & vinculis, in quæ
ob facinora ac maleficia sua coniectus erat, euasisset,
Slesuicum sese recepit: vbi annum commoratus, pri-
mum in summo Templo seu æde Cathedrali Slesui-
censi; deinde in ambitu templi conciones ad popu-
lum habuit. Quotidie Canonicos & Pontificios ca-
lumnijs ac conuitijs virulenta ac petulantissima sua
lingua insectabatur, acerrimè in eos inuehendo ac
debachando, vt eos plebi omnino exosos redderet.
Ei rude ac imperitum vulgus adhæsit tanquam ad
faxum, vsque adeò, vt eum sibi pastorem Ecclesiæ
omnibus votis deposcerent. Sed quod esset audacu-
lus impudentior, & seditiosus, Regis odium atque of-
fensam incurrit. Idque ex eo datur cognoscere: quod
cum Ciues Slesuicenses in arcem ascenderent, Re-
gemque humillimè ac demississimo animo orarent,
vt sibi eum pastorem Rex permittere ac concedere
vellet, Rex subiratus hisce verbis respondit. Quis Fri-
dericum vobis inuidet ac adimit? Habetote vobis
Dd
illum

illum. Attamen quia Rex perspiciebat, è re atque vsu Ciuium non fore, si hominem hunc seditiosum, mendaciloquum, obrectatorem, nulliusq; pretij ac valoris, pastorem nanciscerentur, ideoq; vt eorum petitioni aliquo pacto satisfaceret, paulo post Slesuicum misit Marquardum Sculdorpium Kiloniensem, qui Conciones ad populum haberet, & Pastoris munia obiret. Hic præfatum Fridericum per semestre secum retinuit, & pro Sacellano vsus est. Sed, quod vsquequaq; sui similis permaneret, & conuiciandi finem nullum faceret, tandem abdicatus ac dimissus fuit. Idq; ea imprimis de causa, vt ferunt, quod in Cancellarium Regis Wulfgangum acerrimè inuectus esset, eumque publicè mendacij arguisset. De qua illata iniuria cum Regi questus esset, Fridericus in villa Noui monasterij comprehensus, & sub dio numellis vel lignis detentus fuit. Postea iussu Regis dimissus, Holsatiæ fines egreditur, & paulo post moritur. Is initio concionatus erat, & docuerat, pastorem ostiatim victum quærere debere ad exemplum Apostolorum, vilissima veste esse amictum, qualè ipse gerebat cœrulei panni Lubensis, neq; quicquam præterea desiderare, expetere ac possidere debere. Hæc quidem ore ille exterius proferebat, sed vix anno elapso meliorem sortem ac cōditionem nactus, vestibus sericis sese magnificè ac splendè exornare cœpit vxoremq; duxit. Ita sibimetipsi nō constās, aliud docebat aliudq; factitabat, proptereaq; breui in omnium odium ac despectum incurrebat. Deducebatur in summum Templum D. Petri à Ciuibus, Ciuiumq; ministris ipsum comitantibus. Dumq; Sacerdotes & Canonici in Choro cantarent, ipse extra Chorum in Templo Psalmos Germanicos occinit, ita vt vox Canonorum horas suas Canonicas celebrantium præ magno ac contentissimo clamore

ac vociferatione vix exaudiri potuerit. In templo D. Petri plusculum temporis concionatus est. Sed cum eò audaciæ ac temeritatis prorupisset, vt prædicantem quendam Marquadium Bulovv consulis Slesuicensis filiū, de suggestu publicè interpellaret, & in cōspectu populi acriter reprehenderet, verbis contumeliosis in illum inuectus, *Mentiris* inquit ac *Nugaris*; in summum odium apud plerosq; adductus est, ita vt aliquandiu concionandi causa suggestum in templo præ metu ascendere non auderet. Interea non intermittebat data occasione in ambitu templi sermones habere. Vbi cum inter alia subinde has voces inculcasset. *Principi populum obedire debere, sed in rebus ad Religionem spectantibus minime*; eaque res cum ad seditionem spectare videretur, tandem munere concionandi ipsi interdicto, Marquardus à Principe accersitus & Prædicans designatus fuit.

Anno 1528. Alius quidam exortus est nomine *Melchior Hofman* pellio, quem ipsius Sectatores singularem quendam Prophetam nominabant, à Deo missum ad Occidentalem hanc mundi plagam, vt veritatem Euangelij in illis oris publicaret ac diuulgaret. Is Romam Babylonem appellabat, Argentinam autem Hierosolymam spiritualem. In Holsatiam tandem venit, illicque biennium Kiloniæ commoratus, cœpit publicè ac priuatim, prout occasio tulit, docere, & prædicare, libros etiam edere ac diuulgare. Præcipuè autem de Sacramento certamina & disputationes mouit, statuendo Eucharistiæ Sacramentum nudum tantum esse signum Corporis ac Sanguinis Christi: adiunctis sibi hac in parte duobus collegis ac suffraganeis, *Ioanne de Campen*, & *Iacobo Hagen Dantiscano*. Colloquium tandem *Flensburgi* de consilio ac mandato Regis *Friderici*, in cuius sese fauorem

& gratiam haud pridem insinuauerat prædictus Hoffmannus, habitum ac institutum fuit. Disputari ceptum est Flensburgi, Anno 1529. die Iouis post Quasimodogeniti, præsentem Regis Friderici filio Christiano, alijsque Generosis ac Nobilibus viris, Doctore Reuentlouio, Detleuo Pogvvisch præposito in Reinebeck, Ioanne Rantzouio & alijs proceribus. Ad colloquium autem imprimis accersiti fuerunt Lutherani, Doctor Pomeranus, Dominus Stephanus Pastor Hamburgi ad Diuam Catharinam, & M. Theophilus ludi moderator, Doctor Æpinus & Nicolaus Boen, ex Dithmarsia, vt & alij, quos omnes præfatus Hoffmannus falsos Prophetas nominabat, qui docerent, Christum pani incantationibus includi, ideoque ab ijs cauendum. Collocutores fuerunt Melchior Hoffman, Hermannns Tastius Husensis, & alij Lutherani, qui cum eo in Palestram descenderant, & Hoffmannum oppugnarunt asserentem, Eucharistiæ Sacramentum tantum esse Spiritualem Manducationem, eoq; argumentis & demonstrationibus hominem adegerunt, vt se quidem rationibus ac argumentis conuictum esse non negaret: à concepta tamen opinione nequicquam declinabat. Qua de causa Holsatiæ ditione relegatus, solum vertere coactus fuit, de mandato Regis, ne alios suis erroribus inficeret. Collegæ autem ipsius illa disputatione aliam mentem ac sententiam edocti, ad alteram partem transierunt, & Melchiorem dereliquerunt. Ioannes de Campis, iam intelligo inquit, verba Christi, vt sonant, accipienda & intelligenda esse. Iacobus Hegge; Ego quoque inquit hac colloquutione motus iam dubitare desino. Publicè quidem de hoc articulo nunquam sum professus, sed cum fratribus placide conferens, scrupulum mihi mouit, quod Iudas accepisse dicatur Corpus Domini, cum

ni, cum impij gratiæ Dei minimè sint participes : non intelligens, aliud esse Sacramentum corporis Christi accipere, & aliud eius effectum, quæ est gratia, consequi: cum hic effectus per hominis peccatum & obicem possit impediri. Quæ subtilius ex sanctis Patribus explicant Theologi. Cum iam cœpta disputatio finita esse videbatur, ecce alius quidam nomine Ioannes Burse ingressus, queritur, quod colloquio non interfuerit: habere se quoq; nonnullos dubitationum scrupulos, quos libenter sibi eximi velit de verbis S. cœnæ. Hoc est corpus meum. Witebergenses asserere ac fingere novas locutiones ac articulos, se vero cum Augustino sentire, qui in Homilia quadam, Edite Hoc est corpus meum, idem esse ac credere explicet: ideoq; se non tantum tribuere ac fidere Pomerano quàm Augustino. Verum silentium illi à Principe indictum fuit, & Stephanus Lutheranus respondit. Nos quoq; concedimus ac approbamus esum spirituales; attamen, si secundum normam Scripturæ, & S. Patrum explicationem sana mente ac ratione hoc mysterium dignè consideremus, alia quoque est Manducatio corporis Christi Sacramentalis: qua Christi corpus verè & realiter manducatur, non tamè vt intellexerunt Capharnaitæ, dentibus discerpitur, cum Christus indiuisibiliter secundum totam suam substantiam verè ac realiter sit præsens, vt inquit August. in serm. ad Neophytos. *Hoc accipite in pane, quod pependit in Cruce, Hoc accipite in calice, quod manauit de Christi latere.* Atqui verè & realiter Christi corpus pependit in cruce, & verus Christi sanguis dimanauit à Christi corpore. Ergo verum Christi corpus, verusq; eius sanguis accipitur. Et, vt excludat omnem tropicum loquendi modum S. August. in Ps. 33. in illa verba Psalmi (ferebatur in manibus suis) ita inquit: *Quomodo hoc intelligatur in ipso David secundum*

literam, non inuenimus, in Christo autem inuenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipse corpus suum ait. Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis. At si Christi corpus sub specie panis non fuisset verè & realiter præsens, non potuisset dicere Christus. Hoc est corpus meum, nec S. August. quod tulisset se suis manibus. Neq; vllibi S. Augustin. dicit, quod, Hoc est corpus meum idem sit, quod credere: sed Serm. 25. in Ioan. dicit. Quid paras dentem aut ventrem, crede & manducaſti: vbi vel loquitur de alia manducatione merè spiritali & non Sacramentali, vel etiam si de Sacramentali agat, ad eam requirit Fidem, qua quis credat, se Christum verè ac indiuisibiliter in Sacramento præsentem comedere; non tamen dentibus conuellere, aut membratim discerpere, vt Capharnaitæ homines Carnales & non Spirituales intelligebant. Finis tandem huic disputationi & colloquio impositus fuit. Adhibiti autem fuerunt huic conuentui, qui singula exciperent, Franciscus Strienius Regiæ Maiestatis Diaconus, Theodoricus Briller Husia vocatus, Ioachimus Franck Vilstriensis, Ioannes Slauus, Tesmarus Hulebeke, & Ioannes Bennekendorpff Kiloniensis. Carolstadius quoque ab Hoffmanno in Holsatiam vocatus erat, vt sua auctoritate ac eruditione aduersarijs metum incuteret, suumq; dogma tueret ac defenderet. Abiturus autem Hoffmannus dixit, propter articulum de Sacramento multum sanguinis humani effusum iri. Argentoratum tandem profectus, scripta, suppresso impressoris nomine, edi ac publicari curauit, in quibus gloriatur, se palmam in Holsatia disputando obtinuisse vbi imprimis in Marquardum Sculdorpium Lutheranum acerrimè inuehitur, qui eum hæreseos insinulauerat, eiusq; opinionem tanquam impiam ac erroneam omnino damnauerat.

An-

Anno 1526. dedit Gotscalcus de Aleuelde Episcopus Slesuicensis literas ad Iudicem, Assessoresq; Camera, quibus obtendit, quamuis superioribus temporibus ætate Henrici Aucupis & Ottonis terminus Romani Imperij vltra Eidoram fuerit prorogatus ac ampliatus, vt & ex hac historia pag. 40. colligitur, mutato tamen iam imperij statu, & antiquato Marchionatu, Episcopatum Slesuicensem non esse subiectum Imperio Romano, sed Regno Daniæ. Quarum exemplum subiicimus.

Amicabile obsequium nostrum, plurimamq; salutem. *Illustres ac Egregij Domini ac amici, licet penitus incogniti, tamen vt spero, precipui. Deuenit alias saltem incerto autore ad auditum meum, qualiter nuper valuis Ecclesiæ nostræ Cathedralis fuerit affixa quadam litera, Sacrationis Cæsareæ Maiestatis sigillo, vt apparuisset, sigillata, putabaturq; fuisse priuatio Regalium contra nos, ob non solutionem nescio quam. Verum Excellentijs vestris constare petimus, me certè & Ecclesiam meam (heu dolor) nulla prorsus à Sacro Romano imperio tenere Regalia. Vtinam aliqua, quantulacumq; saltem exigua, pro loco refugij à præfato imperio haberemus. Vellemus profecto obuijs (vt aiunt) manibus admodumq; libenter comparere, & firma spe impetrandi absolutionem seu restitutionem sollicitare. Et quod hic Episcopatus sit extralimites Sacri Imperij, & sub Regno Daniæ constitutus, euidenter existit. Namq; totaliter & in omnibus & per omnia ab hac parte fluuij Eidoræ, qui fluuius discernit Germaniam à Dacia, teste non modo Saxone Grammatico in prologo seu præfatione librorum historiarum suarum fol. 2. Verum etiam Alberto Krantz natione Saxone, in sua Saxonia li. I. c. I. Taceo Chronicam Hamburgensem seu Bremensem ibidem attestantem l. I. c. 12. & c. Eidora sciungit Diœcesin Bremens. & Slesuicens. Nā etiam in Speculo Saxonico libr. 3. artic. 54. nominantur*

duo Archiepiscopatus, & quindecim suffraganei Saxonie: sed Slesuicensis inter eos non nominatur. Nam à plerisque centenis annis antea suffuit Archiepiscopo Lundensi in Dacia, & eius, Regalia, à Regno Dacia dependebant. Præterea Dux Slesuicēsis, ut à plerisque, accepi, non impetitur (petitur) ab Imperio ratione illius Ducatus, sed duntaxat ratione Ducatus Holsatiae. Et licet inclytus ille Hēricus de domo Saxonica, Romanus Rex & Cæsar Holsatiam tanquam terram Imperio subiectam defendere volens: qua recuperata progressus in Daniam constitueret Slesuici Marchionem, tamen in morte ipsius Henrici Marchionatus Danorum Slesuici interijt, teste præfato Alberto Crantz. libr. 2. cap. 9. & eiusdem inclyti Hinrici Cæsaris Gloriosissimus filius, scilicet Magnus ille Otto Imperator, ad laudabilem propagandam fidem Catholicam etiam fuit ingressus Daniam, prout & pleraque alia Regna, hodie tamen libera: & optimus Princeps zelo Christianitatis passus est Marchionatum antiquari, ut Dani paterentur ibidem erigi Episcopatum, similiter & in Ripen, teste sæpè dicto Crantz. libr. 3. cap. 25. & 26. Et inter ea Slesuicum semper subfuit superioritati Daniae tam in temporalibus quam spiritualibus, palam & publicè, seruaturque per laicos in omnibus iudicijs secularibus leges Danicæ, à tanto tempore, citra cuius contrarium non est in memoria hominum. Quod etiam, prout credo, Serenissimus Princeps & Dominus, Dominus Fridericus Rex Daniae, iam aliàs scripserit Excellentissimis vestris, uti vobis promissum fuit. Et quia sunt à non suo iudice latæ, prout mihi in hoc casu videtur, quod bona vestra gratia dixisse cupio, sunt ipso ipso iure nullæ. Attamen licet Episcopatus meus sit in solo Danico constitutus: quia tamen nullius me à parentibus, quam Alemanici sanguinis originem traxisse opinor, ideoque non libenter certè vellem Imperialibus me diuulgari censuris. Nam quemadmodum tam in Franconia, quam Hispania, & alibi, per vniuersum orbem

orbem, plerique Almani Episcopatus, seu alijs Dominijs & praefecturis funguntur, saluis tamen eorundem Episcopatuū, Dominiorum, seu praefectarum, quoad eadem Regna, exceptionibus & libertatibus: Ideoque Excellentia vestra, rem tanquam abominandam mihi imputarent, si contra decen-
tiam, quod procul absit, Episcopatum meum indebitè sub-
mitterem. Hinc Excellencias vestras amicabiliter oratas cu-
pio, quatenus velint praemissa masticari, & à me persequen-
do amicabiliter desistere. Registro vestro vbi forsan Slesuui-
gia (Episcopatus) annotatus est non obstabo. Vbi enim Ex-
cellentijs vestris inferuire & complacere poterimus, adhuc a-
micabiliter offerimus nos, & sumus sedulò volentes. Et cupi-
mus nos amicabilibus responsum literis vestris remunerari.
Datum Slesuuij ex residentia nostra, die Dominica in-
fra dicta, à Natiuitate Beatae Mariae semper Virginis anno
1526.

Gotscalcus Dei & Apostolica sedis gratia E-
piscopus Slesuicensis.

Inscriptio literarum hæc est.

Generosis, Nobilibus, & Excellentissimis, Domino Adam
Comiti, & Domino in Beichling Romanae Caesareae Maiestatis
Camera Imperialis Iudici ceterisq; Dominis presentibus &
assessoribus, ac Domino procuratori Fiscali eiusdem Imperia-
lis Camera iudicij Dominis & amicis nostris praecipuis, &c.
An. 1525 Rex Fridericus omnibus mandauit, literis patetibus
suo sigillo firmatis, vt Decimas soluerent Canonicis. Anno
1526 Comitibus Kiloniae habita fuerunt, vbi Canonici Slesui-
censes 12000 pendere ac soluere promiserunt, ne Religio à
Luthero inuenta introduceretur, sed vt in Veteri Catholica
& Apostolica Religione ac fide firmiter ac constanter perma-
nerent. Anno 1526 Marquardus Sculdorp sororis suae filiam in
uxorem duxit. Quod factum cum Catholici meritò sum-
mopere detestarentur, Lutherus contra Ecclesiae sensum edito

scripto excusauit vt ex Ambsdorsius, Postea vero Anno 1529. Marquardus sudore anglico correptus vitam cum morte commutauit. Anno 1531. Cometa apud Austrum visus est mense Augusto. Anno 1532 Campanæ omnes ex aedibus sacris & templis auferuntur, vna tantummodo relicta & quidem minima. Sed & suppellex omnis aurea & argentea auferitur, vno tantummodo calice relicto: altaria tamen remanent, quod ex lateribus, non auro constarent. Canonici aliquot mille marcas pendere coacti fuerunt, sed & de bonis Capituli diuidendis à Principe mandatum promulgabatur, vt post obitum eorum, qui viuerent, ea in fiscum redigerentur & in arcem referrentur. Cui mandato intercesserunt Canonici & parere recusarunt, tandem regia ordinatione his malis mitteri coeptum est. Anno 1532 Cometa visus est mense Iulio in illa cœli plaga quæ septentrionem spectat. Quo anno Dux Fredericus in fata concessit. Anno 1532. die Lunæ post Festum omnium Sanctorum, mare inundauit oras illas maritimas, quæ sub aggeribus sitæ sunt, exundatione maxima. In Strandia perierunt ad 1600. homines. In Eiderstadia 600. plus minus. Domus vna cum pecoribus diuulsa & vndis maritimis abrepta fuerunt. Sed & Romæ eodem anno aqua maxima fuerunt, Tyberi agros inundante cum maxima hominum strage ac interitu. Id infortunium Cometa præcessit & denunciavit. Item fera syluestres, cerui & ceruæ quæ insolito more mare traijcientes In Strandiam appulerunt: indicia mali impendentis.

Episcopus Gotscalcus de Aleuelde, postquam Episcopatum Slesuicensem triginta tres annos administrasset, obiit Bollingstedæ in prædio hæreditario anno 1541. die 27 Ianuarij, in medio Choro sepultus, vt ex lapide eius sepulchro imposito liquet, cuius hæc inscriptio est. Anno 1541. die 25 Ianuarij obiit Reuerendus in Christo Pater & Dominus Gotscalcus de Aleuelde Episcopus Slesuicensis.

CAPVT VI.

FRIDERICVS I. Dux Slesuicensis decimus tertius, & Holsatia, post Ducatum factam diuisionem cum fratre Iohanne Rege Daniae contra Patris testamentum. Natus Anno Christi 1456. Post Christiernum reiectum Rex Daniae 97. & Noruuegia à Regni Ordinibus electus Anno Christi 1524. cuius etate, abrogata ac antiquata Veteri Catholica Religione ac fide, noua Lutheri doctrina in has regiones introducta fuit. Obijt Gottorpij, & Slesuiga in Choro templi Cathedralis sub monumento alabastrino sepultus Anno Christi 1533. 10 April. Liberi progeniti ex coniugibus: Primum ex Anna Brandenburgica Ioachimi Secundi sorore, nupta 1500. mortua 1514. Bordesholmij sepulta: 1. Christianus Tertius Rex Daniae 98. &c. (de quo postea) 2. Dorothea nata Anno Christi 1504. nupta Alberto Quinto Marchioni Brandenburgensi, Duci Borussiae Anno 1525. obijt Anno 1545. Ex altera coniuge Sophia Pomerani Bugislai Decimi filia, Chilonij mortua, Slesuici sepulta, Liberi: 1. Iohannes Senior, Heres Noruuegiae, Dux Slesuici & Holsatie 14. natus Anno 1521. Haderslebiae defunctus & γαμος Anno 1580. 2. Octobr. 2. Adolphus Dux Slesuicensis 15. & Holsatie, Princeps Magnanimus ac Bellicosus: Natus Anno 1526. 25. Ianuarij. In obsidione Metensi Philippo Hispaniarum Regi militauit Anno C. 1526. multisq; praelijs strenuè ac animosè se gessit: In Dithmarsico bello lethaliter vulneratus Anno 1559. sanitatem recepit. Obijt 1586. 1 Octobris Slesuiga sepultus. Ex Christina Philippi Hassiae Landgrauij filia nupta 1564. Liberi. 1. Fridericus Dux Slesuici 16. & Holsatie, natus Gottorpij Anno C. 1568. 21 Iunij, florente etate obijt Anno 1587. 5 Iunij Slesuici sepultus.

2. Se-

2. Sophia Chilonij nata Anno C. 1569. 13 Maij. Iohanni Duci Megaloburgensi An. 1588 nupta, (qui obiit Anno 1592) Mater Ducum præsentium Megaloburgensium, Adolf, Friderich & Hans Albrecht. 3. Philippus Dux Slesuicenis 17 & Holsatiae, paternarum virtutum amulus. Natus Gottorpij 1570 10 Augusti: obiit Phtisi anno 1590. 18 Octob. 4. Christina Chilonij nata Anno C. 1573. 12. April. Carolo Regi Sueciae nupta anno C. 1592. Mater Regis ultimi Sueciae, Gustavi Adolphi, (qui post multa bella cum Rege Polonia gesta, tandem armata militum manu Regno Sueciae soluens, atque in Germaniam contra inuictissimum Imperatorem Ferdinandum 2. expeditione suscepta, dum multis praelijs cum Caesareo exercitu acriter dimicasset, tandem Anno 1632 in Lipsensi pugna victus atque Casus fuit) & eius fratris Caroli Philippi Ducis Sudermanniae, qui & ipse ante aliquot annos obiit, Regno iam Rege ac capite penitus orbat, ac destituto. 5. Elisabetha nata anno C. 1574. 10. Martij. Obijt anno 1587. 11 Ianuarij, anno Aetatis 14. 6. Anna gemella, nata anno 1575. 27 Februarij, Ennoni Frisiae Comiti nupta anno 1598. Obijt anno 1615. 7. Iohan Adolff Dux Slesuicensis 18 & Holsatiae, natus anno 1575. 27 Februarij. Electus Episcopus Bremensis an. C. 1585. Nuptias Hafniae celebrauit cum Illustriss. Augusta, Friderici Secundi Regis Daniae filia anno 1596. 30. Augusti. Obijt Anno C. 1616. 31 Martij. Slesuici in Aede Cathedrali sepultus (Liberi postea sequuntur.) Hic Princeps ut erat literatissimus, atque in omnibus linguis ac scientijs versatissimus, ingenti ac ardenti studiorum amore ac desiderio, quo flagrabat, instructissimam ac locupletissimam cuiusvis generis, in omnibus linguis, artibus, scientijs ac facultatibus, libris ac monumentis refertissimam Bibliothecam, Gottorpij in Aula, magnis sumptibus ac impensis constituit, ac post se reliquit, cui, & multitudine, nec non varietate & delectu selectissimorum Authorum vix similem aut parem in Germania

mania reperiri existimo. Insigni huic Bibliotheca, Dominum Henricum Lindenbrog Hamburgensem, Philosophum & Ictum Eximium, Bibliothecarium praefecerat: quo quamdiu in Patria vixi, & familiarissimè in quotidiana conuersatione, & quoad librorum vsum & lectionem, dum in Aula Gottorpiensi ageret, admodum propenso ac beneuolo semper vsus sum. Hic quoque Princeps Illustrissimus Iohannes Adolphus Augustissimae memoriae, inter reliqua nostra familiae clementer praestita atque exhibita beneficia, me quoque infantem anno C. 1592 ex sacro baptismatis fonte suscipere non fuit dedignatus, cuius & ego nomine appellor. 8. Christianus (Adolphi Ducis Slesuicensis ac Holsatiae filius) Gottorpij natus anno C. 1576. 26 Maij. Obijt anno C. 1577. 22. April. 9 Agnes nata Gottorpij anno 1578. 20 Septemb. 10. Iohan Fiderich ex resignatione fratris Iohannis Adolphi anno C. 1591 Episcopus Bremensis & Lubecensis, natus anno 1579. 31 Augusti.

Fridericus Quartus, Friderici Primi Regis Daniae filius, Episcopus fuit Hildesiensis & Slesuicensis, Coadiutor Bremensis, natus ex Sophia anno C. 1529. Obijt anno C. 1556 Chilonij. Aetatis anno 27. Slesuici sepultus in monumento regio.

Dorothea, Fiderici Primi Regis filia, Christophoro Duci Megaloburgensi nupta, à sorore in monumento Regum obcriterorum funerata Anno C. 1575.

Elisabetha, Friderici Primi Regis filia, primùm Magni, deinde Vlrici Ducum Megaloburgensium cōiux anno C. 1556 Mater Sophiae, Reginae Daniae, Friderico secundo nupta anno 1572. 20 Iulij, nata anno C. 1524. Obijt anno 1586 atatis 62. Guthorae, Gustrauij sepulta 14 Octob. Anna Dorothea soror peste obiit annuo C. 1535.

CHRISTIANVS III. Rex Daniae 98 & Norrvegiae. Dux Slesuici & Holsatiae Natus anno C. 1503. 13 Augusti. Bellis & turbis varijs in Dania sopitis coronam sibi imponi curauit
anno

Anno C. 1537. *Academiam Hafniensem instauravit Obijt Coldingæ* Anno C. 1559. *Ex Dorothea Magni Louuenburgensis Ducis filia nupta Anno C. 1525. mortua Sonderburgi Anno C. 1571. 7. Octob. Liberi. Iohannes Iunior, Heres Norrvegie, Dux Slesuici & Holstatie in Sonderburg: natus Anno C. 1545. 25 Martij. Obijt Anno 1622. Liberi huius nati: primum ex coniuge priori Elisabetha, Ernesti Ducis Brunsvuicensis & Luneburgensis in Grupenhagen filia, nupta Anno C. 1567. 19 Septemb. Coldingæ, obijt Anno 1586. 16 Februarij. 1. Dorothea nata Anno 1569. 16 Octob. Friderico Lignicio nupta Anno C. 1589. 2. Christianus natus Anno C. 1570. 26. Nouemb. 3. Ernestus, natus Anno Christi 1572. 17 Ianuarij. 4. Alexander natus Anno C. 1573. 20 Ianuarij 5. Augustus natus Anno 1574. 21 Iulij. 6. Maria nata Anno 1575. 22 Augusti 7. Iohan Adolff natus Anno 1576. 17 Septemb. 8. Anna nata Anno 1577. 17 Augusti. 9 Sophia nata Anno 1579. 13 Augusti 10. Elisabeth nata Anno 1580 11. Friderich natus Anno C. 1581. 26. Nouemb. 12. Margaretha nata Anno 1583. 24. Februarij 13. Philippus natus anno 1584. 15. Martij 14. Eleonora nata anno 1590. 4. Aprilis 15. Anna Sabina nata anno 1593. 2. Martij 16. Albrecht obijt feбри Dresdæ 1613. 10 Aprilis.*

Ex altera Iohannis Iunioris Coniuge, Agnete Hedvvig, Ioachimi Ernesti Anhaltini filia, Augusti Electoris Saxonie Vidua, nupta Anno C. 1588. 25 Februarij, mortua anno 1616. 3. Nouemb. Liberi. 1. Hans Georg natus 1594. 9. Februarij. obijt 1613. 25 Ianuarij 2. Ioachim Ernst natus 1595. 29 Augusti 3. Dorothea Sybilla nata 1597. 13 Martij 4. Dorothea Maria nata 1599. 13. Iulij. 5. Bernhard. natus 1601. 1. Aprilis 6. Eleonara Sophia nata 1603. 24 Februarij. 7. Agnes Magdalena nata 1607. 9. Nou. Dorothea, Christiani tertij Regis filia, VVilhelmo Duci Brunsvuicensi & Lunenburgensi nupta, Ducu præsentium Luneburgensium mater, nata Coldingæ An. 1546.

Magnus, Christiani Tertij Regis filius, natus Anno 1540
 14. Augusti, Episcopatus Orpatensis in Liuania Dynastes in
 Osel, obiit Anno 1580. Iohannis Basilidis Magni Ducis Mus-
 conie fratris filia, Maria ipsi desponsata. Anna Christiane
 Tertij Regis filia nupta Augusto Electori Saxonie, auo presētis
 Electoris Iohānis Georgij. A. 1548. die Latere nata. Obijt 1585
 10. Octob. Fridericus II. Christiani Tertij filius, Rex Da-
 nie 90. Norvvegie, VVandalorum Gothorum. Anno 1589.
 Dux Slesuici & Holsatie, &c. natus Anno 1534. 30. Iunij,
 auxilio patruorum Iohannis & Adolphi Dithmarsos vicit an.
 1559. Ab anno 1563. cum Erico Decimoquarto Rege Suecie
 vsque ad annum 1570. indefinenter bellum gessit. Obijt anno
 1588. Anderschovv. Roschildie sepultus. Ex Sophia Mega-
 loburgensi nupta Anno 1572. Liberi. 1. Elisabetha Col-
 dingæ nata Anno C. 1573. 25. Augusti. Hinrico Iulio Duci
 Brunsvicensi & Luneburgensi nupta: Mater Ducū Brunf-
 vvicensiū Friderich Vlrich qui hac etate vixit, duxitq;
 vxorem è Domo Brandenburgensi & Christiani Episcopi
 Halberstadiēsis qui in prelio contra Imperatorem, brachio
 globulo laeso ac vulnerato, tandem ense reciso, mortem obiit.
 2. Anna nata Scanderburg an. C. 1574. 12. Octob. Iacobo
 Secundo, Regi Scotie & Britānie nupta an. 1589. obiit. 1619
 13. Martij. 3. Christianus Quartus (Friderici secundi fi-
 lius) Rex Danie Centesimus An. C. 1596. 29 Augusti, natus
 Friderichsburgi anno. 1577. 12 Aprilis. Ex coniuge Anna
 Catharina piæ memoriæ Ioachimi Friderici Electoris Bran-
 deburgensis filia, an. 1597. 20 Nouemb. nupta, nata an. C.
 1575. 26 Iunij, mortua an. 1612. 29 Martij. Liberi sequētes
 1. Fridericus natus Friderichsburgi. an. 1599. 15. Augusti,
 paulo post expiravit. Roschildie sepultus. 2. Christianus V.
 Designatus Rex Danie 101. & electus Princeps An. 1608
 27. Maij. Homagio accedente, an. C. 1610. 14 Martij. Hafniæ
 natus a. 1603. 16. Apr. 3. Sophia Coronæburgi nata an. 1605
 4. Ianu. Obiit postea 7. Decēb. Hafniæ. 4. Elisabeth Hafniæ
 nata.

nata.

nata anno C. 1606. 16 Martij: obiit Scanderburgi anno C. 1608. 24 Octobr. 5. Fridericus natus Hadersleuia anno C. 1609. 18 Martij. 6. Huldericus natus Hafnia anno 1611. 2 Februarij, Electori saxonie Iohanni Georgio in bello militans interfectus est, proximo anno 1633.

Huldericus (Friderici secundi Regis Daniae filius secundus) administrator Diocesis Syverinensis, natus Anno 1578. 30 Decemb. Coldinge, obiit in Butzov ibidemq; sepultus.

Augusta (Friderici secundi Regis Daniae filia nata tertia) nata Coldinge anno 1580. 8 April. Illust. Principi Iohanni Adolpho Duci Slesuici & Holsatiae nupta Anno C. 1596 Liberi postea sequuntur.

Hedvvigis (Friderici secundi Regis Daniae filia nata tertia) nata Friderichsburg Anno C. 1581. 5 Augusti. Christiano secundo Electori Saxonie, qui obiit anno C. 1611. 23 Iunij, nupta Anno C. 1602. 10 Septemb.

Iohannes, Friderici secundi Regis Daniae filius postremus, natus Hadersleuij anno C. 1583. 26 Iulij: in Muscouia obiit Anno C. 1602. 28 Octob. ibidemq; 25 Nouemb. Sclauodda sepultus.

Iohannis Adolphi Ducis Slesuicensis ac Holsatiae Liberi. 1 Fridericus Dux Slesuicensis 19. & Holsatiae, Princeps Heroici ac Generosissimi animi, multarum linguarum ac diuersarum regionum cognitione ac vsu, praeclarus ac insignis, rerum gerendarum peritissimus, iustitia ac pacis amantissimus, Dominus meus Clementissimus, natus est Anno 1697. 22 Decemb. Cui subditi Homagium praestiterunt. Anno C. 1617. Hic anno 1630. in matrimonium duxit Serenissimi Electoris Saxoniae Iohannis Georgij filiam, Mariam Elisabetham. Nuptiae summo splendore ac magnificentia Anno 1630. 21 Februarij in Aula Dresdensi, praesentibus Sacrosanctae Caesaris Maiestatis, Ferdinandi Secundi Imperatoris, Electorumq; Imperij Legatis, multisq; alijs Illustrissimis Principibus, Baronibus ac Viris Nobi-

Nobilissimis sua presentia solennem hunc conuentum ornan-
tibus ac decorantibus. Confecta ac transacta illic nuptia-
rum hac festiuitate, Illustrissima Coniunx, magno ac amplif-
simo Nobilium Comitatu ex Saxonia in Holsatiam deducta,
illicq; magnificè ac splendide accepta, multorum Principum
ac Nobilium conuentu in arcem Gottorpium introducta
fuit: vbi aliquot dies sūma festiuitate ac hilaritate cōsumpti
fuerunt. Ex Illustrissima autem hac coniuge, Domina Ma-
ria Elisabetha, tres liberos suscepit 1. Sophiam Au-
gustam, quæ nata Anno 1630. 5 Decemb. 2. Magdale-
nam Sybillam, quæ nata An. 1631. 14 Nouemb. & 3. Iohā-
nem Adolphum, Illustrissimi Patris nomine Augustissimæ
memoriæ appellatum, qui natus Anno C. 1632. 30 Septemb.
Hic Princeps Illustrissimus Fridericus, inter alias res præcla-
rè gestas, Urbem quandam decoram ac speciosam, loco admo-
dum amœno ac fertilissimo, & ad negotia tractanda, mer-
caturamq; exercendam, quam opportunissimo ac accommo-
datissimo, mari finitimo, ex fundamentis extrui ac edificari
curauit, quæ ipsius Celsitudinis nomine Vrbs Friderici siue
Friderich Stade appellatur: in qua Catholicis publicum
ac liberum Religionis vsum atque Exercitium (vt & in Re-
gione illa amplissima, longeq; patentissima ac fertilissima, &
ad commercia ac negotiationes quam aptissima, ac opportu-
nissima, nomine Bugisloot, quæ hodie magnus sumptibus
ac impensis à Belgis, ac Hollandis à mari excluditur) permi-
sit atq; cōcessit. Pro qua insigni clementia ac beneuolentia,
Catholicis præstita atque exhibita, Celsitudini eius immen-
sa gratia ac æterna gloria meritò debetur. Huic Ecclesiæ Ca-
tholica, quæ iam isthic loci in Holsatia colligitur, summo
cum fructu præest, Vir Reuerendus, Doctissimus ac Celeberri-
mus Nicolaus Iansenius natione Belga, Ordinis Dominica-
norum, SS. Apostolicæ Sedis Missionarius Dominus meus ho-
norandus: cuius frater Quirinus Iansenius Vir prudentis-
simus, Commissarius illic est constitutus ac ordinatus. Tertius

Ee

autem

aut Frater, Vir Reuerendus, Pius ac Deuotus Dominicus Iā-
 senius Ecclesiæ Catholicæ, quæ Hamburgi colligitur, edificā-
 da ac propaganda, non minori studio diligentia ac vigilantia
 operam dat ac inseruit. 2. Elisabetha Sophia (Illustrissi-
 mi Principis Iohannis Adolphi filia) nata Anno C. 1509. 19
 Octob. Augusto Lovvenburgensi Duci nupta Anno 1620. quæ
 iampridem obiit. 3. Adolphus, Princeps magnanimus, ac
 bellicosissimus, natus Anno C. 1600. 5. Septemb. Hic Prin-
 cept Gloriosissimus, Illustrissimi Principis ac Domini, Adol-
 phi, Aui sui Paterni vestigijs præclare insistens, sub Inui-
 ctissimo Imperatore Ferdinando Secundo aliquot an-
 nos, collectis Selectissimorum ac Veteranorum Militum, tam
 equitum quam peditum copijs, in Germania stipendia me-
 ruit. multis prælijs strenuè ac animosè se gessit, tandem vero
 infelici admodum Fato in pugna Lipsensi, vnà cum alijs non-
 nullis Magnanimis ac Fortissimis Militiæ Ducibus ac Impe-
 ratoribus in florentissima adhuc ætate gloriosè occubuit. An.
 C. 1631. Princeps propter Eximias ac verè Heroicas animi
 corporisq; Dotes ac Virtutes, animi fortitudinem, rerum Mi-
 litarium peritiam & experientiam, longiori vita dignus, si
 Deo immortalis ita visum fuisset. Corpus mortuum paulo post
 in Holsatiam in Aulam Gottorpiam deductum, magnaq;
 Exequiarum solennitate, more militari in Auito ac Patrio
 monumento Aedis Cathedralis conditum ac repositum fuit.
 4. Dorothea Augusta (Illustriss. Principis Iohannis A-
 dolphi filia) nata Anno C. 1602. 12 Martij, nupta Ioachimo
 Ernesto Principi Holsatiæ, Domino in Arensbock, Plone, &
 Reinevelde: nuptiæ magnificè ac splendide AC. 1632. in aula
 Gottorpiensi celebratæ fuerunt. 5. Hedevig, (Dorothea Au-
 gusta soror,) nata A. 1603. 13 Decem. Illustriss. Principi Augu-
 sto, Comiti Palatino ad Rhenum, &c. nupta Anno 1620.
 6. Anna nata 1605. 9 Febr. quæ obiit 7. Hans Princeps
 Generosæ ac Heroicæ indolis, multarum linguarum ac regionum
 peritissimus natus Gottorpij A. C. 1606. 18 Martij. 8. Chri-
 stian

Itian Gottorpij natus An. 1609. 1. Decem. mox expirauit.

Nuncredeamus ad historiam. Friderico mortuo, in imperio successit Christianus III. Rex Daniæ, sub cuius regni auspiciu, ingentes turbæ ac tumultus in Dania moti & excitati fuerunt. Nam defuncto Rege Friderico, Episcopi Regni Daniæ, penes quos suprema authoritas ac præcipuū suffragiū est eligendorū Regū Daniæ, electioni Iohannis Regis Friderici filij natu minimi, totis viribus resistebāt & contradicebāt: propterea quod Lutherana religione à puero imbutus, eā firmiter ac constanter amplecteretur ac profiteretur. Regni itaq; ac Religionis summopere interesse existimabant, nouā Regis electionem aliquantisper suspendere ac producere, ac per seipsos, semoto Rege, regnū administrare, quò melius ac cōmodius nouā, ac à Rege Friderico recens introductā Lutheri doctrinā penitus iterū abolere, antiquamq; Catholicā Religionē ac fidem retinere ac defendere possent. Sui enim muneris atq; officij esse existimabant, pro salute Ecclesiæ atq; animarū diligenter excubare, neq; permittere, vt vlla alia, q̃ vna vera Catholica & Apostolica doctrina, à qua & Regni incolumitas, & animarū salus vnice pēderent, in Ecclesijs doceretur ac populo proponeretur. In eū finē, mandata passim nomine totius senatus, cuius ipsi Principē locum obtinebant, promulgabāt, vt intra certū ac præfinitū tēpus in omnibus prouincijs, ciuitatibus ac vicis Lutheranos Prædicatores iterū abrogarent ac dimitterent, eorūq; loco Orthodoxos ac synceros ab Episcopis approbatos ac cōmēdatos iterū susciperent, indicta simul ac denunciata grauissima pœna, quod nisi infra præfinitum tempus huic mandato obtemperarent, tam Lutheranos Concionatores, quam eorum Patronos, fautores, defensores & asseclas carcere & exilio mulctatum iri.

Cum igitur propter nouam ac recentem Lutheri doctrinam, se in tãto periculo ac discrimine versari perspicerent, præcipuæ Daniæ ciuitates *Hafnia* & *Malmogia*, quæ Lutheri doctrinam & confessionem iam pridem susceperant, præuio consilio ac deliberatione, ad Christianum Holsatiæ Ducem Friderici Regis filium sese contulerunt, cumque suppliciter ac demisse rogarunt, vt sibi opem & auxilium ferret, & vt tam Religionis quam fratris sui Maiestatis ac iurisdictionis tuendæ ac detendendæ, curam ac patrocinium susceperet. Quod facere recusauit, neque consultum fore existimauit, vt se temerè, qui semper pacis ac concordie hæctenus amantissimus ac studiosissimus fuisset, nouis huiusmodi turbis immisceret ac oneraret, ideoque responsum dedit, habere ipsos suum Regem Iohannem, ipsum & suum honorem ac dignitatem, imperijque Maiestatem, proprio Marte tueri ac defendere posse. Hac spe itaque frustrati ciues, suæque petitionis à Christiano repulsam passi, tandem communicatis cum Lubecensibus consilijs, Christophorum Comitem Aldenburghensem de ope & auxilio ferendo, summis precibus sollicitant. Qui statim petitioni eorum obsecutus, operam & auxilium ad illorum defensionem ac tutelam haud grauatè illis promittit. Hac enim ratione optatam maximeq; opportunam sibi occasionem offerri existimabat, qua Christiernũ Regem captiuum & exulem, sobrinum suum, in pristinum honoris ac dignitatis gradum restituere, nec non iniuriam ac contumeliam ipsi illatam, aliqua ratione iterum vindicare ac vlcisci posset. Lubecenses quoq; siue vindictæ cupiditate adducti, quod hac ratione iracundiæ ac acerbitatis suæ virus iamdudum in Danos ob denegatam aduersus Hollandos opem animo conceptum, commodè iam euomere se posse putarent,

tarent, siue studio tuendæ ac defendendæ Religionis, ac doctrinæ Lutheri, siue spe maiorum priuilegiorum ac immunitatum hac ratione in Dania consequendarum id fecerint, promptissimos ac paratissimos se ad hanc rem profitentur. Priusquam autem expeditionem in Daniam suscipiunt, Holsatos primum hostiliter inuadunt, eorumque terras ac regiones, occupatis aliquot arcibus, miserè spoliare, vastare, ac depopulari incipiunt, eosque tandem planè opprimere, omnibusque viribus ac facultatibus penitus exhaurire conantur, ne postea Danis, eorum opem & auxilium implorantibus suppetias venire possent. Violentis itaque ac hostilibus Lubecensium irruptionibus, ingentibusque damnis ac detrimentis suæ ditioni illatis, tandem Christianus commotus ac incensus, arma quamquam inuitus capere cogitur, vicinorumque ac confœderatorum Principum ac ciuitatum auxilio implorato, aciem instruit, & cum Lubecensibus acerrimis aliquot prælijs fortiter ac animosè confligit: quorum copijs partim fuis ac dissipatis, partim omnino concisis ac trucidatis, victoria tandem potitur, arcesque omnes à Lubecensibus occupatas iterum expugnat, atque in suam potestatem redigit. Quo peracto, Comes Aldenburgensis copias suas vndiq; collectas statim in *Selandiam*, Daniæ prouinciam transmittit, cūque se Exulis & captiui Christierni Regis nomine hanc expeditionem suscipere diceret, vt istum in pristinum honoris ac dignitatis gradum restitueret, aduentus eius passim omnibus, vulgo imprimis ac multitudini gratus ac acceptus fuit, statimque in arcem ac urbem ab Hafniensibus intromissus ac receptus fuit: inde in reliquas Daniæ prouincias progressus, quæ & ipsæ ferè omnes vtrò se ei submiserunt, ac Christierni Regis nomine præstito solenni iuramento Fidem

& obsequium illi promiserunt. Cum ita prosperè ac feliciter Comiti huic Aldenburgensi negotium hoc sub manus succederet, Dania ferè iam tota pacata, procerumque gratia ac beneuolentia, vt ipse existimaret, sibi conciliata, nihilque amplius quicquam periculi sibi metuendum esse existimaret, tandem animo ocioso, remisso, ac languido esse incipit, seque iam ab omni periculo tutum ac immunem in portu nauigare arbitrabatur, parumque sedulò ac diligenter res suas curabat. Interea Nobilitas *Iutia*, quæ imprimis acerrimo ac infensissimo odio Christiernum Regem persequebatur, coniuratione clam facta cum reliquis *Fionia*, *Selandia*, & *Scania* nobilibus, de Christophoro Comite Aldenburgensi vi Regno expellendo, & Christiano Holsatiæ Duce, Rege creando ac eligendo, resistantibus licet ac contradicentibus Episcopis, consilia ineunt, eiusque opem & auxilium implorant. Qui statim eorum petitioni obsecutus, vt Daniam ab huiusmodi onere ac molestia tandem liberaret, atque tranquillum collocaret, firmo hinc inde collecto exercitu, valida copiarum manu *Iutiam* primum inuadit, incolas & subditos Christierni partibus fauentes armis oppugnat, inque suam potestatem redigit, breuique temporis spatio tota *Iutia* potitur. Qua subacta, porro in *Fioniam* copias suas transmittit, eamque similiter sibi subijcit. Supererat tandem sola *Hafnia* Daniæ Metropolis, quæ & ipsa post longam ac durissimam obsidionem inopia frumenti ac commeatus pressa, sese dedere coacta fuit. Ita tota fere Dania bello subacta ac pacata, Rex Christianus tandem omnibus suis hostibus, Comite Christophoro Aldenburgensi, & Alberto Duce Megapolitano, qui illi opem & auxilium tulerat, in obsidione *Hafniensi* potitur. Quos omnes iam in suam potestatem

statem redactos, liberos ac impunè dimittit, simul quoque Regni incolis omnibusque rebellibus, omnium delictorum ac offensarum veniam ac impunitatem benigne concessit: in Episcopos autem, quos præcipuos harum turbarum authores esse existimabat grauius ac seuerius animaduertendum esse putauit, eosque carceri ac custodiæ confestim tradi atque includi iussit. Tandem carcere eductis, vniuersis & singulis, numero septem, Toberno Bilde Episcopo Lundensi, Canuto Guldenstern Otthoniensi, Iacobo Ronnov Roschildiensi, Iuaro Munck Ripensi, Strigone Krumpen Burglanensi, Georgio Frise Wiburgensi, Auone Bilde Arhusiensi ab officiis suis remotis, publicisque docendi ac præsidendi muneribus ipsis abrogatis, septē alios Episcopos vel Superintendentes Lutheranae religioni addictos, & à Iohanne Bugenhagio (cuius imprimis opera & consilio Rex Fridericus in religionis hac mutatione utebatur) ipso præsentente Rege ac Regni senatu in summo templo Hafniæ verbi ministros designatos substituit.

Huic quoque Christiano Holsatiæ Duci, Patre, Rege Friderico adhuc in viuis existente, ac regnum Daniæ tenente, cura ac negotium immutandæ religionis, rituumque Ecclesiasticorum innouandorum in Holsatia Anno 1531. à Patre iniunctum ac commendatum fuit. Ad quam rem conficiendam imprimis Eberhardi Widensei Doctoris Marburgo euocati, nec non Hermanni Tasti Prædicantis Flensburgensis opera & consilio usus est. Quibus ex nobilitate Iohannes Rantzouius aulae Magister, Iohannes Reuentlovv, & alij adiungebantur. Ita tandem Christianus Holsatiæ Dux Victoria potitus, Episcopis Regni abdicatis, Hafnia Daniæ Metropoli

occupata, totoque regno in tranquillum collocato, Rex creatus ac electus fuit, preces ac solennes ceremonias Iohanne Bugenhagio administrante ac perficiente.

Quanquam autem hæc Religionis, rituumque Ecclesiasticorum mutatio sit facta, remanserunt tamen nihilominus adhuc rudera quædam & quasi reliquæ, quæ tanquam clarissima ac evidentissima signa ac vestigia, antiquæ ac auitæ Religionis, veterisque Catholice & Apostolicæ Ecclesiæ faciem ac statum, haud obscurè nobis indicant atque adumbrant. Nam inter reliqua: Templà, ac Ædes sacræ à Catholicis magnis sumptibus atque impensis erectæ ac constitutæ, adhuc illorum vsui ac exercitijs inseruiunt, & quamvis plurimis in locis antiquis ac vetustis suis ornamentis, pristinaque gloria ac decore miserè spoliata ac orbata reperiantur; nihilominus in quibusdam Templis adhuc supersunt, Imagines Crucifixi Christi, Deiparæ Virginis Mariæ, simulachra Apostolorum, aliorumque Sanctorum, Episcoporum, Doctorumque Ecclesiæ, quorum imagines partim in parietibus, ac fenestris, partim etiam in lapidis sepulchralibus, æde imprimis Cathedrali Slesuicensi clarè atque ad oculum cernuntur. Præterea residua sunt adhuc eò loci Altaria, rei diuinæ faciendæ sacrisque peragendis à Catholica Ecclesia dicata ac cōsecrata, cum suis imaginibus, quorum maximum numerum in Patria mea Slesuicensi in Æde Cathedrali adhuc cernere ac videre licet. Et est certè res non solum consideratione, verum etiam admiratione digna (quod sæpius me visum ac obseruatum fuit) quod in summo Templo siue Æde Cathedrali Slesuici in Altari, vbi adhuc singulis diebus Dominicis consuetò more communicantibus cœna porrigitur, hæc

hæc verba aureis literis scripta leguntur. Sancta Maria ora pro nobis. Reperiuntur quoque isthic loci in singulis fere Ciuitatibus, quibusdam etiam vicis maioribus ac amplioribus Organa, quæ diebus Festis ac Dominicis, siue quâdo alias conciones habentur, nisi tempus luctus inciderit, pulsari solent. Baptisteria quoque, prout à veteri Catholica & Apostolica Ecclesia relicta sunt, ad sacrum hoc officium peragendum, salua ac integra adhuc remanserunt.

Retulit mihi quoq; Reuerendus Pater Esaias Crusius, è Societate Iesu, natione Bremensis, affinis Nobilissimi, Amplissimi & Consultissimi viri Domini Erici Heidman, Illustrissimi Principis Holsatiæ &c. Cancellarij longè dignissimi, (*qui propter senilem ætatem, grauitate, prudentia, rerumq; usu & experientia egregiè ornatam ac decoratam, totius Aulæ Gottorpiensis, Patriæq; meæ Holsatiæ præclarum est ornamentum: quo, quamdiu in Patria vixi, beneuolo ac gratiosissimo semper vsus sum, cui vicissim, cum reliquis Collegis ac Aulæ Consiliariis, Amplissimis & Spectatissimis viris, Dominis ac Patronis meis olim honorandis, fausta ac felicissima quæq; Spiritus S. gratiam ac illuminationem, ex animo precor,*) se ex fide dignis hominibus accepisse, S. Ansgarij Ædem Hamburgi, quæ olim Holsatiæ Metropolis fuit, constructam ac ædificatam, in qua olim docuit S. Ansgarius ac sacra peregit, nulla vnquam ætate potuisse profanari, atque ad alios vsus transferri: nec enim Mercatoribus aut cereuisiæ coctoribus suam S. Ansgarius permisit Ædē illic mercimonijs, alijsq; rebus familiaribus ac domesticis agendis ac tractandis profanari. Sed ipsos varijs territos spectris coniecit. Vnde etiam pupillorum ac orphanorum cessit sustentationi, vt nulli non notum est.

Cæterum Ceremonias Ecclesiarum, officiaque

Ec 5

eorum

eorum Ecclesiastica quod attinet, post susceptam hanc mutationem Religionis, in usu adhuc est Lectio & Explicatio Euangeliorum & Epistolarum Dominicaliū, prout in Ecclesia Catholica receptum ac approbatum. Festa quoq; primaria, vtpote Natiuitatis Christi, Paschatis, & Pentecostes summa solennitate ac festiuitate, triduo continuo Concionibus & Cantionibus, Psalmis, Organis, Instrumentis etiam Musicis, in amplioribus ac celebrioribus Urbibus celebrantur: præterea alia quoq; Festa vtpote Trium Regum, Ascensionis Christi in cœlum, Annunciationis ac Visitationis Mariæ, Ioan. Baptistæ, D. Michaelis, Omnium Sanctorum, &c. illis sacra ac venerabilia sunt. Singulis quoq; annis, certis & statis temporibus, ante Dominicam Rogationum iussu & authoritate Magistratus dies Rogationum siue publicarum Precum integro triduo in Templis, publicis Concionibus, Orationib. Psalmis & Litanis celebrandi indicuntur ac præscribuntur. In administratione Baptismi retinetur adhuc consueto ac vsitato more Exorcismus, Diaboli, eiusq; operum ac essentia abiuratio ac renunciatio, Crucis in fronte & pectore signatio, orationis Dominicæ, aliarumq; precationum de usu & efficacia Baptismi recitatio, symboli quoq; Apostolici per interrogationē Ministri, & responsionem Patrinorum publica confessio: trina aquæ aspersio, in Nomine Patris, &c. ac tandem Gratia ac Diuinæ benedictionis imprecatio. In administratione Cane, quæ in Altari peragitur, adhuc Cerei accenduntur, Prædicantes, qui ministrant, ritu ac more Catholicorum, vestibus Sacerdotalibus, quæ à veteri Ecclesia Catholica in plurimis locis ferè adhuc supersunt, induuntur ac ornantur. Consecratio autem more illorum fit nuda saltem recitatione verborū institutionis Dominicæ, præmissa oratione Domini-

mini-

minica, & subsecuta gratiarū actione post cœnæ sumptionem. Vsurpatio autem ratione communicantium fit sub specie vtraque, quamuis more consueto vsus panis, siue rotundę ac orbicularis hostiæ cū signo crucifixi Christi, & vini, vnā cum patellis ac calicibus deauratis, vnde illa externa elementa exhibentur ac porriguntur, adhuc apud illos vigeat. Ante sumptionem cœnæ autē adhuc vsitata est arcana, vel vt cōmuniter vocāt, *Auricularis confessio*, vel eodē die cū cœna administratur, vel pridie ante ministro facienda. Ægris verò maleq; habentibus priuatim in ædibus cœna administrari ac exhiberi solet: qui & plerunq; corā Ecclesia publicis precibus ante & post concionē Deo commendari solent, subsecuta postea gratiarū actione, vel pro recuperata sanitate, vel felici obitu ac discessu. *Ordinationes* Ministrorū quod attinet, solent illæ semper publicē peragi corā Altari in Ecclesia, à constituto Præposito vel Superintendente, præmisso tamē prius duplici, priuato nimirum ac publico examine, adhibitis ad hoc negotiū alijs tribus Ministris, qui oratione ac impositione manūū actum hunc solennē confirmare ac decorare solēt: qui actus tandem, confecta ordinatione, vsitato Cantico Te Deum Laudamus finiri ac cōsummari solet. *Hora* quoq; *Canonica* in summo Tēplo Slesuici mane & post meridiē Lectionibus ac canticis Latinis à Magistris & pueris è Schola adhuc celebrantur. In præcipuis ac Solennibus Festis, quibusdam in locis Latine adhuc *Sursum corda* cani solet: in nomine Iesu semper genua flectuntur, capita aperiuntur, quando coram Altari Euangelia ac Epistolę quamuis lingua vernacula leguntur ac canuntur, populus surgit & ad auscultandum se parat: cœnam quoq; sumpturi in genua coram Altari procumbunt. Canonico- rum quoq; distincta nomina adhuc in vsu sunt, quā-
uis

uis Ecclesiastica eorum officia ac munera iam pridē in defuetudinem venerint ac abrogata sint, bona quoq; ac redditus illis olim destinati iam fermē ad vsum politicum & personas seculares sunt translati. Campanarum quoque vsus in istis locis adhuc remansit, quæ, siue conciones habendæ, siue funus efferendum ac exequiæ cohonestandæ, (quæ etiam plerumque in Adultis, ac honestioris famæ ac familiæ hominibus, concione aliqua funebri ornari solent,) siue orationes ad Deum fundendæ, semper tangi ac pulsari solent. In quibusdam locis, præsertim tamen apud rusticos ac agrestes, qui sunt grandiores natu, ac ætate prouectiores, vsitata adhuc sunt orationes pro defunctis, quibus genibus innixi, defuncti ac sepulti animam Deo commendare solent, neque vlla ratione à pia ac religiosa maiorum suorum consuetudine auelli possunt, quin, & in exequijs, alijsq; honestis congressibus, quoties defunctorum incidit mentio, frequētissimē hac loquēdi formula vtantur *deren Seelen Gott gnade*: cuius vel quorum animæ Deus misereatur. Crucis quoq; signationes ante & post orationes, quoties templum intrant & egrediuntur, cibū sumūt, aut cubitum discedunt: apud quosdam etiam die Veneris ante Pascha abstinentia carnis: apud alios totius diei ieiunium vsq; ad occasum solis adhuc in vsu sunt. Nuptias quoque celebraturi ternis vicibus prius è suggestu publicè renunciantur, priusquā à ministro, (quod tamen plerumque publicè in Ecclesiastica corā altari à Ministro fieri solet,) copulantur. Tempore a. Aduentus Domini & Quadragesimæ nuptias celebrare prohibitū est: & quæ sunt aliæ Cæremoniæ, &c.

Hac tempestate An. 1544 Comitij's spiræ indictis, pax facta & constituta est inter Carolum V. Imp. & Christianum III. Danie Regē, idq; interuentu ac moderatione Ioānis Rantzouij,

&

& Andrea Bilden, ex parte Regiæ Maieſt. huic negotio deſtinatorum, cumq; antea obiectum Regem Chriſtiernum animis inter ſe diſſentirent, amicè tandem reconciliati ſunt. Ad hanc pacis conciliationem multum imprimis adiumenti præbuit, quod Chriſtianus III. Daniæ Rex, à Proteſtantibus de auxilio ſibi contra Carolum V. Imperat. ferendo ſæpius ſollicitatus ac imploratus, omnino pacis ac concordie conſeruanda, ac vltioris ſimultatis ac diſſenſionis euitandæ gratia, hoc illis recuſauerit. Qua conſecta pace, Chriſtianus Rex Daniæ, legiones ſuas, quas vndique in præſidiis metu Burgundicarum expeditionum, & in Daniam irruptionum, collocatas habebat, iterum abdicat ac dimittit. Chriſtiernus Rex, quatuordecim annos in arce Sunderburg inſulæ Alſæ iam captus, cum comperiſſet, pacem inter Imperatorem & Regem Daniæ iam firmatam ac conſtitutam eſſe, ſeq; hac ratione, ope & auxilio Caroli V. in quo omnem ſpem ac fiduciam collocarat, omnino deſtitutum videret, neque quicquam amplius ſpei ex cuſtodia liberationis ac in Regnum reſtitutionis ſuper-eſſe animaduerteteret, tandem æquo ac patienti animo hanc ſuam ſortem ac calamitatem tolerandam eſſe exiſtimauit, & vt in poſterum maiori aliqua libertate frueretur, duriffimâq; cuſtodie ſeruitute aliquantum relaxaretur ac releuaretur, omni ſuo iuri ac priuilegijs, quæ in tribus Regnis, Ducatibus quoque Sleſuici ac Holſatiæ ſe habere exiſtimabat, vtrò ac liberrimè cedit ac renunciat, & Chriſtiano Regi eiusq; hæredibus pleniffimè concedit ac reſignat. Vnde viciffim ad eius ſuſtentationem, omnes redditus ac prouentus præfecturæ ac arcis Callenburg, & inſulæ Samſo & Sebingarden illi conceſſi ac deputati fuerunt, hac tamen conditione, vt intra limites illius præfecturæ ſeſe perpetuò contineat, & Præfecto Regis Chriſtiani, arcis tutela & præfecturæ adminiſtratio committatur.

Ordo nouus Clero Tilmanno Præſide venit.

Præſide, quid mirum quod nouus ordo, nouo?

Non

*Non tamen Ordo nouus, potius nouus horror, auita
Nam iacet hoc Patrum præside Religio.*

A.C. 1541.

Hac ætate antiquata (vt iam diximus,) Veteri Catholica Religione ac Fide, Catholicisq; Episcopis dimissis ac abrogatis, ex Lutheranorum cœtu ac familia *Tilemannus de Hussen natione Cliuensis*, Episcopus Slesuicensis electus ac designatus fuit. Qui Religionis ergo patria relicta, primum Hamburgum sese recepit, inde Witebergum profectus, ibidemque sumptibus ac impensis Christiani III. Regis Daniæ, Doctor Theologiæ creatus ac renunciatus est. Hic aliquot annos *Hafnia* vixit, & concionando sese exercuit, Annamq; filiam Regis Christiani III. quæ postea Augusto Duci Saxonie Electori nuptui data, erudiuit ac instituit. Postea vero, cum de Episcopo in locum *Gotscalci de Aleuelde* substituendo ageretur, *Tilemannus* tandem, re deliberata, ex pædagogo Episcopus Slesuicensis electus, & à Doctore Pomerano, Canonicis, & reliquis huius Ducatus verbi Ministris in ædem Diui Petri solenniter introductus fuit Anno 1541. Is occupata sede Episcopali iussu ac consilio Regis, concionando, visitando, controuersias de nuptijs dirimendo, & in choro Slesuicensi publicè prælegendo, sese exercuit: Psalterium postremò enarrare cœpit, in eoq; explicando occupatus, animam exhalauit. Apud Regem Christianum III. gratia & autoritate multum valebat, vsque adeò, vt in rebus ad Religionem pertinentibus, eius opera & consilio vteretur: cumq; Anno 1548. nuptiæ Ducis Augusti Electoris Saxonie, & Annæ filiæ Christiani III. Regis Daniæ *Hafniæ* celebrarentur, eò Episcopus vocatus fuit, vt eos matrimonio iungeret ac copularet. *Tilemannus* a. anno 50. Rege Christiano III. ita volente ac postulante *Friedericum*

ricum Dūcem, Regis Friderici filium natu minimum, 18. annos natum in coadiutorem postulauit, & post postulationē factam annum saltem vixit. Nam pleuritide correptus atque absumptus ex hac vita discessit Anno 1551. pridie Idus Maij, Slesuici sepultus. Anno 1541. *Ordinatio Ecclesiastica promulgata fuit, eaq; cautum, vt octo saltem Canonici Slesuici viuerent ac eligerentur. Quod ipsum & Rex VValdemar^{us} ante aliquot annos centenos constituerat.*

Defuncto Tilemanno de Hussen, Dux Fridericus Regis Daniæ Friderici I. filius natu minimus, Episcopus Slesuicensis electus ac designatus, post susceptum Episcopatum in arcem Suauestedianam Episcopi sedem à Canonicis Slesuicensibus introductus fuit. Vbi aliquandiu commoratus est, vt & in Curia Slesuicensi Episcopali, quò diuertere plerunque solebat. Is cum Colonia aliquot annos vixisset, tandem morbo affectus in Holsatiam redijt, ibidemque longo tempore grauissimè decumbens, quod tabe paulatim consumeretur, tandem Chilonij moritur Anno 1556 die 28. Octob. sepultus Slesuici in tumba Regia.

Huic Friderico in Episcopatus Slesuicensis administratione successit eius Frater Adolphus, qui Fratris sui iam grauiter ac lethaliter decumbentis transactione & opera, Coadiutor à Canonicis declaratus, & post eius obitum, Episcopus statim Slesuicensis electus ac designatus fuit. Duci Adolpho Episcopatus Slesuicensis cura ac administratione commissa, nihil ipsi prius ac antiquius fuit, quam vt celeberrimum ac famosum aliquem Augustanæ confessionis Doctorem, tam Episcopatui quam suis Ducatibus prouideret ac circumspiceret, cui rerum Ecclesiasticarum curam, Ecclesiarumq; directionem ac regimen committeret. Vbi imprimis summoperè ei

commen-

commendatus fuit Paulus ab Eitzen Theologiæ Doctor, ex Nobilissima, Amplissima, omniumq; ferè Vetus-
tissima familia Hamburgi natus, quem amplissi-
mo stipendio promisso Hamburgo euocauit, ipsum-
que caput & Superintendentem Ecclesiarum consti-
tuit: qui etiam apud Principem Adolphum, quamdiu
vixit, in summa gratia & autoritate fuit habitus:
eiusque iudicium & consilium à multis Augustanæ
confessionis Doctoribus, in rebus arduis, ac grauissi-
mis controuersijs sæpius exquisitum ac desidera-
tum fuit. Adolpho Principe è viuis sublato, eius quo-
que filij, Illustrissimi Principes ac Domini, Dominus
Fridericus, Dominus Philippus, ac Dominus Ioannes
Adolphus, non minori gratia, honore, ac beneuolen-
tia, ipsum vsque ad mortem sunt persecuti. Tandem
vero, postquam munere ac officio suo longo tempo-
re fuit defunctus, ex hac vita migravit, ac in summo
Templo ac Æde Cathedrali Slesuici sepultus est, scrip-
tis multis post se relictis, quæ extant. Huius Pauli ab
Eitzen ætate, *Liber Concordiæ* in Holsatiam missus fuit,
vt publica subscriptione approbaretur ab Ecclesijs
eius loci, quod præfatus Paulus ab Eitzen tanquam
Superintēdens negauit, ac subscriptioni receptioniq;
huius libri concordiæ omnibus viribus, summaque
animi contentione intercessit ac contradixit, eamque
tandem impediuit. Quænam autem ipsum causæ ac
rationes mouerint, quamobrem publicam libri Con-
cordiæ, (vt vocat) approbationem ac subscriptionem
omnino dissuaserit, ac in Holsatiæ & Slesuicensi Du-
catibus impedierit, singulari ac publico quodam
Germanico scripto, palam fecit ac testatus est: quod
ferè de verbo ad verbum in Latinum sermonem
translatum ita habet: ex quo pius ac beneuolus Le-
ctor clarè perspiciet ac cognoscet, librum illum obla-
tum

tum potius Discordiæ fomitem ac occasionem fuisse, quam Concordiæ ac paci fanciendæ inseruijsse.

Doctoris Pauli ab Eitzen, Superintendentis Holsati, causæ & rationes, quamobrem subscriptio libri Bergensis vel confessionis iure meritoq; recusari debeat, desumptæ ex Seuerissimo Christi mandato: Cauete vobis à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, interius autem sunt lupi rapaces, ex fructibus eorum cognoscetis eos: nec non ex mandato Spiritus sancti. Nolite credere omni Spiritui, sed probate Spiritus, vtrum ex Deo sint.

Primum quoniam Iacobus Andreæ Smidlinus, sub hac confessione impium ac blasphemum suum errorem tegit ac palliat: nimirum, quod vniuersæ creaturæ cum filio Dei personaliter sint vnitæ, & quod in Filio Dei Iesu Christo non alia sit diuina essentia præsentia, quam in reliquis creaturis. Qui error ex ipsius scriptis, proprijsq; eius verbis, à Theologis Hassiacis cum annotatione librorum ac designatione foliorum deprehensus ac notatus est. Quocirca nullus syncerus Theologus, verbi Diuini minister, ac Christianus, qui hoc nouit, cum illo, alijsq;, qui scientes huiusmodi errorem, in detrimentum Christianorum tegere ac palliare student, vnā eandemq; fidem profiteri & subscribere potest: & qui hoc sciens prudensq; fecerit, is simul cum ipso blasphemi huius erroris, contra fidei nostræ articulum de incarnatione Filij Dei se participem facit: nimirum sanctum Dei verbum, (Verbum Caro factum est,) nullum facere discrimen inter Filium Dei Dominum nostrum Iesum, & nos miseros homines, qui æquè Deus & homo sunt: quælibet quoq; creatura, æquè Deus ac creatura sit, imo quod ipse Diabolus, æquè Deus ac Diabolus sit, ac Filius Dei, Deus & homo est. Deus clementer mihi ignoscat, quod hunc errorem tam crasse proponam.

Secundò, quoniam Iacobus Andreæ Smidlinus hac

Ff

confes-

confessione simul tegit horrendum, foedum, ac abominandum errorem, quem anno quoque proximo 78. in vrbe Salza, coram Illustrissimo ac Celsissimo Principe ac Domino Hassiae Landgrauio confessus est, nimirum, Christum per Dispensationem, quando velit, carnem & ossa assumere, quemadmodum etiam nouissimo suo aduentu assumpturus sit: propterea nemo pius Theologus, verbi Diuini minister, ac Christianus, qui hoc nouerit, cum ipso & illis Theologis, qui hunc ipsius errorem, magno Ecclesiae detrimento tegere ac silentio dissimulare student, vnā eandemq; fidem profiteri ac subscribere potest. Qui autem hoc fecerit, simul quoque cum ipso detestandi ac abominandi eius erroris contra fidei nostrae articulos se participem reddit, nimirum Dominum nostrum Iesum Christum cum vero ac proprio suo corpore ac membris, quibus ex sancta Virgine Maria matre sua natus, in cruce passus, sepultus, tertio iterum die ex mortuis non resurrexisse, neque hoc suum corpus ac membra in aeternum retinere, cum tamen ipse post suam ex mortuis resurrectionem discipulis suis dixerit. Videte manus meas & pedes meos. Ipsemet sum, palpate ac videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me habere videtis: Item inde sequeretur. Nos quoque in extremo iudicio, cum his nostris corporibus ac membris nequaquam resurrekturos esse, neque illa in perpetuum retenturos. Qui error aperte aduersatur articulo nostrae fidei, Credo resurrectionem Carnis, & contrariatur clare ac euidenti Iobi sententiae, Scio quod Redemptor &c. Item, qui hoc statuit, facere cum Iacobo Andreae ex vnaquaque Christi apparitione post eius resurrectionem, nouam carnis assumptionem contra dictum Verbum caro factum est. Item quoniam hic error Iacobi Andreae in effectu id dicit, nimirum Christum Iesum Dominum nostrum, nunc non habere amplius carnem & ossa, verumq; illud corpus, quod ex
Maria

Maria sua matre semel assumpsit, & pro nobis in ara crucis obtulit, sed carnem, ossa, hoc est, verum humanum corpus, vel veram humanam naturam assumere, quando vult. Ideo, quicumque hoc sciunt, & nihilominus eandem fidem cum illo profitentur ac subscribunt, horrendi, ac detestandi illius erroris in articulo de cœna Domini se consortes reddunt, nimirum dilectissimum Dominum nostrum Iesum, in sacra cœna non nobis dare hanc carnem, hoc est, idem corpus, eundemq; sanguinem, quem à Maria sua matre assumpsit, & pro nobis in ara crucis obtulit, & de quo vero suo corpore ac sanguine in sua cœna dicit. Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. Hic est sanguis meus qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum: verum, quod quævis actio cœnæ, sit nova assumptio carnis. Quod si itaq; hoc concederetur, nimirum Dominum Iesum Christum, post suam ex morte resurrectionem, suam carnem vel naturam humanam & corpus non retinuisse, iampridem Sacramentarj cum suis signis vicissent. Pro quo impio ac blasphemio errore Dominus noster Iesus Christus clementer nos protegat ac conseruet.

Tertiò, quoniam in libro Bergenſi vel confessione, quam authores eiusdem, tanquam generalem quandam censuram vel iudicium contra quosvis errores, eosq; imprimis, qui sub Augustana confessione exorti sunt, haberi ac existimari volunt, quidam Brentij errores (quavis tam à meipso quam meis dilectis confratribus diligenter huiusmodi Brentianorum errorum sæpius admonitio sit facta) nihilominus tamen vna cum aliis erroribus in hoc libro nequaquam annotati, sed de industria præteriti, vel silentio approbati sunt: propterea nemo syncerus ac cordatus Theologus, verbi diuini minister, ac Christianus, qui hos errores nouit, cum hisce Bergenſibus Theologis, confessioni vnius fidei assentiri ac subscribere potest. Qui autem prudens sciensq; hoc fecerit, simul quoque

horrendorum ac abominandorum errorum contra articulos nostræ fidei se participem reddit, ac hoc ipso veterum Hæreticorum, iampridem à Catholica & Orthodoxa Ecclesia damnatorum, hæretica ac peruersa dogmata, tanquam vera ac legitima iterum approbat ac recipit: qualia sunt: Angelos fuisse cum Deo ante creationem mundi, Item quod testimonio Mosis: In principio creauit Deus cælum & terram, non satis firmiter probari possit, solum Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse vnum Deum, quandoquidem Brentius pro vero asserit ac statuit, Angelos etiam ante hoc principium fuisse & extitisse. Item, quod ex testimonio Ioannis. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum, nequaquam probari possit æterna Diuinitas Domini nostri Iesu Christi. Nam si hæc Brentij doctrina, tanquam vera, certa ac orthodoxa recipi ac approbari deberet, tunc illud ipsum, quo Euangelista & Apostolus Ioannes veram Christi diuinitatem contra omnes hæreticos defendit ac asserit, de Angelis quoque, imo & Diabolis oporteret credere: nempe in principio erant Angeli & Diaboli cum Deo. Pro tali fide Dominus noster Iesus Christus me omnesq; probos Christianos clementer protegat ac conseruet. Item quod testimonio Ioannis, Verbum Caro factum est, non possit probari vnio personalis Diuinæ & Humane nature in vna Christi persona: quandoquidem Brentius in suo libro de humanitate Christi hoc docet: (cuius tamen in hoc libro Bergenli, postposita mea dilectissimorumq; meorum confratrum fideli admonitione, nulla sit mentio ac commonefactio,) nempe: quod quilibet suo modo ac ratione, æquè ac Dominus noster Iesus Christus consistat ex diuina & humana natura indiuisibiliter. Item quod neque Cælum, neque infernus, sint certa aliqua & distincta loca, & quod cælum ponere sursum in Excelsis, infernum autem hic deorsum, sit res merè conficta ac commenta, quæ nunquam fuit neque vnquam erit. Nam hæc sunt ipsissima Brentij verba in eius libro

libro antea memorato. De qua re ego & mei dilectissimi confratres in resolutione super Torgauensi deliberatione fideliter monuimus. Quemadmodum & Hassiaci Theologi hac ipsissima Brentij verba ex eius libro Germanico 125. & 128. foliis, diligenter annotarunt, vbi inter cætera scribit: cælum, in quod Christus ascendit, ita comparatum est, vt in eo non solum Angeli ac Sancti homines, verum etiam Diabolus eiusq; Angeli illic præsentés sint, imo quod ipse Sathanas & infernus in Regno cælorum sit. Præterea quoque Iacobus Andrea, & eius consortes Theologi, in priori suo Torgauensi consilio ac deliberatione, hunc errorem, nimirum, cælum non esse certum ac definitum locum, expressè posuerunt, & eidem subscribi curarunt. Quo dogmate negantur articuli Fidei nostræ Christianæ: nimirum, Christum descendisse ad inferos, & ascendisse in cælos, vnà cum testimoniis sacrosanctæ Scripturæ de cælo & inferno: nec non cum clarissimo Christi dicto: Vidi Sathanam tanquam fulgur de cælo cadentem, testimonio quoque Apocalypseos Ioannis: Sathanam nimirum cum suis Angelis proiectum esse, & locum eorum non amplius repertum esse in cælis. Quod, si itaq; hæc omnia sub noua hac confessione tanquam vera reciperentur ac probarentur, nullus certè in posterum pius ac fidelis ludimagister, & Ecclesiæ Doctör, discipulis ac Ecclesiæ suæ articulos fidei sano & simplici sensu exponere audebit, quin statim pro fanatico habeatur: imo hac ratione omnes Christiani heretici habebuntur, qui sano & simplici sensu fidem suam quotidie profitentur. Hac ratione quoque veteres illæ Origenianorum, & Ioannis Hierosolymitani hæreses, ab Hieronymo iamdudum confutatæ, à Brentio iterum redintegratæ ac interpolatæ, pro veris ac legitimis (quod tamen Deus benignè auertat) reciperentur ac approbarentur, contra articulos nostræ Fidei de Resurrectione Domini Iesu Christi, & nostra in nouissimo

die resurrectione cum vera nostra carne, corpore & membris. Quia etiam alioquin à Brentio nonnullæ inusitate, ac insolentes locutiones, nouaq; disputationes in suo libro propositæ ac introductæ fuerunt, quas tamen (vt apparet) Iacobus Andrea, huius libri commendatione approbare ac defendere videtur: quocirca pius quilibet ac prudens Theologus diligenter hanc rem secum expendat ac meditetur, ne priusquam de inusitatis huiusmodi locutionibus ac disputationibus synodaliter iudicatum ac collatum fuerit, huic confessioni subscribat.

Quartò, quoniam Iacobus Andrea cum suis consortibus Theologis, noua hac sua confessione, periculosum admodum, veteriq; in Ecclesia hæctenus inusitatum processum, agendiq; modum, pernicioso exemplo ac consequentia inuehere ac introducere conatur, nimirum, quod sex Theologi, qui partim hæresibus sunt infecti, partim scientes ad eas conuiuent, modo hic modo illic conueniant, & tanquam Dictatores fidei nouum hunc suum librum cudant ac recudant, eundem postea per plenariam quasi potestatem, sine synodali iudicio, (quod summo per eum metuunt ac fugiunt,) passim proponant, eiusq; subscriptionem à quouis Theologo, Ecclesiæ ministro, & ludimagistro postulant ac requirant, omnesq; qui hanc subscriptionem recusant, confestim sine discrimine in suspicionem occultarum ac clandestinarum hæresum ac errorum omnino adducere conantur. Quamobrem nemo pius ac probus Theologus, Prædicator & Christianus, cum Iacobo Andrea eiusq; consortibus Bergensi huic libro vel Confessioni bona conscientia subscribere potest, qui autem hunc illorum processum, agendiq; modum nouit, & nihilominus sciens cum illis vni eidemq; Confessioni subscribit, is simul cum illis omnium peccatorum, persecutionum, sanguinisq; profusionum, quæ ab initio vsque ad finem mundi, per huiusmodi processus, agendiq; modos in Ecclesia contigerunt,

& in posterum quoque euenient, seipsum reum ac par-
 ticipem facit. De quo duo tantummodo breuitatis cau-
 sa exempla in medium adferam. Prius describitur in li-
 bro Prophetæ Ieremiæ cap. 18 hisce verbis. Dixerunt
 venite & cogitemus contra Ieremiam, &c. vsque ad
 vniuersos sermones eius, &c. Posterius Exemplum
 est Eutychiani hæretici Dioscori, in altero cruen-
 to ac sanguinario Concilio Ephesino: quæ Concilij hi-
 storia meritò hoc tempore probè attentè³ consideran-
 da, & cum Iacobi Andreae, e. usq³ consortium consiliis ac
 institutis conferenda. Erat id temporis Eutychianus
 quidam Episcopus Dioscorus, qui apud Imperato-
 rem Theodosium summoperè laborauit ac contendit,
 tandemq³ impetrauit, vt aduersus primum sacrosanctum
 ac verissimum Ephesinum Concilium, aliud longè di-
 uersum in eadem Ciuitate Ephesina indiceretur ac ha-
 beretur. Quoniam autem summoperè verebatur, vt suum
 hoc consilium ac propositum ex animi sententia succede-
 ret, si omnes Episcopi ac Doctores simul libero animo nul-
 lius gratiam ac odium verente conuenirent, ideo pri-
 mum vnum post alium alternatim per particulares sub-
 scriptiones in suas partes pertraxit. Postea valida ac ar-
 mata manu, militumq³ copijs instructus ac stipatus, Con-
 cilium suum indixit, in quo pius, probus ac syncerus Epi-
 scopus Constantinopolitanus Flauianus, qui se illi op-
 poneret, pedibus conculcatus ac eiectus fuit, vt triduo post
 animam exhalaret. Breui autem postea contigit, vt mul-
 ti huiusmodi subscriptorum maximo dolore cordis contri-
 ti delictum publicè confiterentur & pœnitentiam agerent.
 Tum benignissimus quoque Deus gratiam clementer con-
 cessit, vt proximus Imperator Martianus Sacrosan-
 ctum Concilium Chalcedonense indici ac conuoca-
 ri iusserit, in quo à Trecentis & sexaginta Episcopis &
 Doctoribus, Eutyche & Dioscoro suorum errorum

ac hæresium conuictis ac condemnatis, sincera fides ac Religio contra omnes hæreses iterum confirmata ac sancta fuit. Ut vero quilibet perspiciat, nihil hic quicquam præter veritatem à me proponi, ideoq; Leonis Primi, qui id temporis adhuc in viuis fuit, cuiusque Legati huic consilio interfuerunt, propria verba ex eius Epistolis huc referam. Ita scribit Leo ad Imperatorem Theodosium: Dum priuatæ causæ Religionis exercentur, obtentu commissum est, impietate paucorum, quod vniuersam Ecclesiam vulneraret, &c. In hanc sententiam scribit quoque de Dioscoro in Epistola ad Ecclesiam Constantinopolitanam & ad Athanasium Episcopum Thessalonicensem. Præterea quoque ardentissimis ac humillimis precibus Imperatorem Martianum obsecrat, ne Nicænum Symbolum vlla ratione in dubium vocari sinat, quemadmodum & hodierno tempore multorum piorum & constantium Euangelij ministrorum propter Augustanam confessionem, anxie ac ardentissima preces ac flagitationes sunt. Et ad Imperatorem Leonem literæ eius ita sonant. Detestandum nobis est, perseueranterque vitandum, quod fraus hæretica nititur obtinere, &c. vsque ad &c. ne patiatur sacrilega simulatione de fide agere, quos constat à fide deuiare. Hæc sunt singula Leonis verba. quæ à quouis Christiano diligenter consideranda ac perpendenda sunt.

Præter has rationes iam commemoratas, illud quoque insuper diligenter attendendum ac considerandum, num etiam conducat atque expediat, per generalem subscriptionem, nouam ac recentem aliquam confessionem acceptare: id enim non solum apud Fidei ac Religionis nostræ hostes magnam iubilationem concitaturum, verum etiam pijs ac simplicibus Christianis multas difficiles, ac grauissimas dubitationes, de veritate Augustanæ confessionis præbiturum esse, multuq; fidelibus, qui propter constantem eius

confessionem, magnam crucem ac calamitatem sustinuerunt, & nihilominus per Dei gratiam firmiter & cōstanter in ea perseuerarūt, pieq; ac beatè in Domino obdormire cupiūt, magno hanc rem offendiculo ac detrimento fore: summopere quoque verendum esse, ne hac ratione Nomen Augustanæ confessionis vna cum syncera doctrina, fide ac religione prorsus perdamus ac amittamus, nouumq; aliquod nomen à Bergensi confessione iterum recipiamus. Et, num ne etiam in Romano Imperio, magna mutatio rerum politicarum, qua super Augustanam confessionem fundatæ ac stabilitæ sunt, cum nouis ac ingentibus Christianorum persecutionibus inde metuenda ac timenda sit, cuiuslibet melius ac rectius hanc rem intelligenti ac perpendenti iudicandum relinquo: magnas autē contentiones & discordias inter Doctores in scholis & Ecclesiis, tam nobis viuentibus, quam post nostrum obitum, inde exorituræ esse, nullum est dubium. Quapropter id monere me oportet, quod proximo anno 70. in colloquio Zeruestano certissimis ac grauissimis de causis decretum ac statutum fuit: nempe in Veteri Augustana confessione, apologia, Smalcaldicis articulis, Catechismo Lutheri, firmiter permanendum esse, neque consultum fore nouam consicere ac cudere confessionem. Quod tunc temporis in hoc negotio rectum ac iustum habitum ac iudicatum fuit, id nequaquam in eadem causa nunc irritum ac iniustum dici aut pronunciari debet.

Quod insuper particulare ac speciale iudicium de libro hoc Bergensi vel confessione, vniuersisq; ac singulis eius articulis attinet, hætenus cum dilectissimis meis fratribus, hac de re conferre nolui, eam imprimis ob causam, quod liber iste, per Serenissimum Regem Daniae, & Illustrissimum ac Celsissimum Principem Slesuici & Holsatiæ, Dominos meos Clementissimos, ad communem Theologorum deliberationem, nobis nunquam traditus ac commendatus fuerit, idq; proculdubio Christiano ac pio consilio factum, ne Ecclesiis hisce tranquillis

ac pacificis (pro quo beneficio merito Deo gratia agenda) ansa & occasio præberetur, ut Christiana pax ac concordia in discrimen veniret, ac dirimeretur. Propterea neque me, ullumve alium decere voluit, citra peculiare & expressum mandatum Serenissimæ Regiæ Daniæ Maiestatis ac Illustrissimæ Celsitudinis mandatum, communemq; Theologorum deliberationem præiudicialiter hac de re Censuram ac iudicium ascribere. Ad huiusmodi quoque iudicium ac Censuram, ubi non solum quilibet articulus, sed singulæ quoque sententiæ ac verba diligenter ponderanda ac trutinanda sunt, omnino correctum ac emendatum exemplar requiritur. Quod si vero liber hic vel confessio Bergensis, prout nobis oblata est, ita imposteriorum typis diuulgetur, tum mihi omnibusq; pijs ac probis Theologis ac verbi diuini ministris, iure meritoq; iudicium secundum normam ac regulam verbi diuini integrum ac liberum reseruabitur. De quo etiam hic protestor. Attamen moneo ac obtestor quam fidelissimè per Dominum Iesum Christum, Christianos, Pios, Religiosos, Laudatissimos Electores ac Principes, qui hunc librum pio Zelo ad Dei gloriam & Ecclesiæ emolumentum ita serio sibi commendatum habent, ut nihil vltius in hac re agant suscipiantq; priusquam totum hoc negotium, synodaliter per literas, sententiæ & iudicia Theologorum, vel alias in præsentia, per literas, collationes, & colloquia Theologorum non solum vnius partis, sed etiam eorum, qui multis ac synceris causis adducti, eius subscriptionem recusant, diligenter examinatum ac iudicatum fuerit. Ne vero, ullus syncerus ac probus me, aut quemuis meorum confratrum in suspensionem adducere possit, quasi aliquem vel minimum errorem, denegatione huius subscriptionis occulto foueremus, vel hac ratione Sacramentarijs, alijsve hæreticis aliquo modo gratificari vellemus: ideo postea adijciam formulam nostri iuramenti, quod quilibet Christianus attentè diligenterq; considerare ac perpendere debet. Tandem, quemadmodum antea in timore ac in vocatione Dei,

Dei, bona ac salua conscientia pollicitus ac professus sum, causas hasce denegata ac recusata subscriptionis, non solum coram huius libri authoribus, sed vniuersis & singulis, vbi hoc mihi mandatum ac imperatum fuerit, solidis ac firmis fundamentis in nomine Domini, meo ipsius periculo, certissima spe ac fiducia auxilij & assistentie Altissimi firmiter me defensurum esse, ita adhuc promptum ac paratum in nomine Domini nostri Iesu Christi me offero, speroq; vbi necessitas postulauerit, mihiq; à Clementissimis Dominis meis imperatum ac mandatum fuerit, vnicuiq; Authorum huius libri, vel cunctis ac vniuersis coniunctim, vel toti Theologicæ Societati bona conscientia, spe ac fiducia firma auxilij ac præsidij benignissimi ac fidelissimi Domini, abundè satisfacturum, neminiq; quicquam concessurum, sed collato pede fortiter ac animosè cum eo congressurum esse, prout etiam res ceciderit, siue ad restim, siue ferrum, siue ignem siue aquam. Ego præter hanc meam ardentissimam ac assiduam ad Deum precationem, fidelemq; admonitionem ac cohortationem nihil quicquam amplius in hoc negotio efficere ac præstare possum. Fidelis Dominus Iesus bene iuuabit, neque propriam hanc suam causam ac ministros derelinquet. Ipsi honor & gloria in sempiternum.

Paulus ab Eitzen Senior.

Quoniam vero in hac Doctoris Pauli ab Eitzen apologia, simul quoque Solennis Iuramenti, quod omnes ministri Ecclesiæ in Ducatibus Slesuici & Holsatiæ præstare tenentur, mentio est facta: ideo quoq; illius formulam hic inferendam esse putaui, quod ferè de verbo ad verbum è Germanico idiomate translatus, ita sonat: in qua Iuramenti formula illud imprimis diligenter obseruandum, quod reiectis alijs erroribus ac hæresibus, vt Anabaptistarum, Sacramentariorum, Caralstadianorum, Zvvingliano-
rum, Calvinistarum, Bezaitarum, &c. Antiquæ ac Auitæ Catholicæ Religionis ac Fidei nulla fiat
mentie

mentio, nedum vt illa vnà cum alijs sectis ac hæresibus tanquam impia ac erronea hac iuramenti formula damnetur ac repudietur : quin potius eadem tanquam vera, syncera, ac orthodoxa, laudatur ac approbatur, vt, quæ cum veritate Sacræ Scripturæ, Sancto Apostolico Symbolo, reliquisque à Catholica Ecclesia receptis ac approbatis veris Symbolis, (quæ in hoc iuramento, Fidei ac Religionis præcipuum fundamentum ac regula constituuntur, vnde & de ipsa Augustana confessione, eiusdem Apologia, scriptisque Lutheri, quæ postea in hac Iuramenti formula sequuntur, decerni ac iudicari debet) consentit ac cõcordat. Quãobré vi ac tenore huius Iuramenti, nemo aliam Religionem tanquã Orthodoxam, verã ac synceram approbat, quam imprimis Catholicã & Apostolicam, neq; ad aliam vel confitendam, vel publicè prædicandã se iuramẽto hoc obligat ac obstrinxit, q̃ quæ primariò cum veritate sacrarũ literarum, & in Ecclesia receptis ac approbatis Symbolis consentit. Quare, qui vel docentibus vel discipulis nouam aliam ac peregrinam, vel violenter vel fraudulẽter obtrudunt ac insinuant, contra mentem Spiritus sancti, verumque scripturæ intellectum, in approbatis ab Ecclesia symbolis declaratum ac manifestatum, vim faciunt conscientiæ, ac fraudem huic iuramento.

Ego N. Prædicator sancti Euangelij, ordine ac legitimo modo per voluntatem Dei accersitus & vocatus, iuro per sanctum Nomen Dei, & Redemptoris mei Iesu Christi, quod Sancta Diuina Biblica scripta, in omnibus punctis, articulis & verbis, vera esse credam ac statuam. Secundo, quod sanctum Apostolicum symbolum, & reliqua vera symbola à sancta Catholica Ecclesia approbata ac recepta, verissima quoque esse, sentiam ac credam in omnibus articulis nostræ fidei Christianæ, & ita quoque in articulo

iculo de indiuisibili vnione duarum naturarum diuina & humane in vna indiuisa Christi natura: quam inseparabilem vnionem nullum tempus & locus in aeternum soluere ac dirimere potest. Tertio, quod Augustanam Confessionem Anno 1530. conscriptam, vna cum Apologia, Smalcaldicis articulis, & vtroque Catechismo sancti Patris & Doctoris Martini Lutheri, vera esse credam ac statuam Quarto imprimis, quod verba Domini ac redemptoris mei Iesu Christi, in sacrosancta sua cœna & testamento, nēpe. Hoc est Corpus meum q̄ pro vobis traditur. Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum, verissima esse credam ac sentiam, in simplici vero intellectu clarorum verborum, nempe, quod verum ac substantiale corpus mei redemptoris Iesu Christi, quod pro me in mortem crucis datum est, ac verus ac substantialis sanguis mei redemptoris Iesu Christi, qui pro me effusus est, in sacra cœna verissimè sint presentia, & reuera dispensentur in omnibus mundi locis, vbi cœna secundum institutionem Christi celebratur: simul quoque ab omnibus hominibus, qui in Christiana Ecclesia mensam Domini accedunt, verissimè percipiantur, prout verba Christi sonant. Accipite & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Bibite ex hoc omnes. Hic sanguis est noui testamenti, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum. Item, vt Apostolus Paulus quoque dicit, quod panis cœnæ sit communicatio corporis Christi: & Calix benedictus sit communicatio sanguinis Christi: hoc est, qui panem benedictum cœnæ accipit, simul quoq; accipit verum corpus Iesu Christi, & qui benedictum Calicem accipit, verū quoq; sanguinem Iesu Christi, Fideles ad sui vnionem cum Christo Iesu, & aeternam salutem, infideles ad iudicium: quemadmodum hæc doctrina de venerando hoc Sacramento declarata est in Augustana confessione, apologia, Smalcaldicis articulis, & vtroque catechismo

ticulo recta & vera esse credo ac existimo, & hoc Sacramen-
to me obligo, quod per auxilium & gratiam Dei, veram hanc
& simplicem de sacra cœna doctrinam, Ecclesiæ mihi com-
missæ fideliter, incorruptè ac inuariatè proponere, eamque
vsque ad mortem docere velim.

Quinto, quod omnes falsas doctrinas ac errores omnium
eorum, qui à veritate Sanctæ scripturæ, & sancto Apostolico,
reliquisque approbatis ac receptis veris symbolis, tum quoque
à pura ac vera doctrina Augustanæ cōfessionis, Apologia, Smal-
caldicis articulis, & Lutheri Catechismo discedunt, & con-
tra illam doctrinam nouas & confictas opiniones, errores, fal-
sas & perniciosas expositiones, in quouis puncto & articulo
proponunt, ad puram hanc doctrinam corrumpendam, san-
ctam fidei vnitatem dissoluendam, & simplices in fide sedu-
cendos, vero ac iusto zelo ac odio persequi, reiicere ac con-
demnare, neque vnquam illis sectis, quocunque etiam modo
appellari possint, vel clam vel palam adherere ac assentiri ve-
lim.

Sexto, & imprimis, quod Anabaptistarum & Sacra-
mentorum violatorum, Caralstadianorum, Zvinglianorum,
Caluinianorum, Bezaitarum, quocunque nomine vel nunc
vel in posterum appellari possint, blasphemam doctrinam cō-
tra necessitatem baptismi, & efficaciam sacri baptismi, &
contra veram præsentiam, communicationem & acceptio-
nem veri substantialis corporis & sanguinis Christi in sacra
cœna, vbi illa per totum orbem terrarum in Christiana Eccle-
sia secundum Christi institutionem administratur ac cele-
bratur, pro iniusta, falsa, mendaci ac perniciosa habeam &
agnoscam, & propterea pio ac iusto zelo ac odio persequar,
reiiciam ac condemnem, ceterumq; mihi commissum, pro do-
nis mihi concessis, per gratiam & auxilium Spiritus sancti
diligenter ac fideliter vsque ad extremum vitæ finem, de hu-
iusmodi erroribus fugiendis ac cauendis monebo, neque vn-
quam blasphemæ huiusmodi Societatis, vel clam vel palam,
me

me participem faciam, neque periculosè multorumq; scandalo ac offendiculo, vbi necessitas illis contradicendi non requirit, de huiusmodi sacramentariis, blasphemis, aliisq; perniciosis erroribus coram laicis non disputabo: verum immutabilem ac verissimam doctrinam ac fidem, de veritate ac omnipotentia Domini nostri Iesu Christi, & de indiuisibili vnione diuinæ & humanæ naturæ in vna indiuisa Christi natura, & vera ac substantiali præsentia veri Corporis ac sanguinis Christi in sacra cœna, per Dei Gratiâ & Spiritus sancti auxilium firmiter conseruandam ac propagandam curabo. Hoc omne iure sine vlllo fuco ac dolo bona conscientia, quam verè me Deus adiuuet.

Hac ætate vixit Paulus Cypræus, Iuris vtriusque Doctor, Nicolao Cypræo, Consule Slesuicensi natus Anno à seruatore nostro millesimo quingentesimo trigesimo sexto: vt ipsemet Natalem hunc suum versibus mandauit.

Mille & Quingentos, & sex conuerterat annos,
A nato Titan, bis tria lustra Deo.

In vitam vt veni, charæ genetricis ab aluo,
Expletis partus mensibus at que die.

Quod si forte diem cupias cognoscere, sextus
Decimus Aprilis hic, vt opinor, erat.

Tempora quo toto celebrant Paschalia mundo
Christiadum Domini gens memor alma sui.

Hora, qua dubie nocturna crepuscula lucis
Fallere vigilæ lumina nostra solent.

Hic itaque præfatus Paulus Cypræus, cum in Patria Slesuiga, bonis literis, ac moribus probè excultus ac imbutus esset, tandē, vt maiores ac luculentiores studiorum bene feliciterq; cœptorū progressus faceret, exteras quoq; adire Nationes cœpit, & primū omniū
ad

ad celeberrimam ac famosissimam Academiam *Londaniensem* se contulit, vbi cum præstantissimis ac celeberrimis quibusque omnium facultatum Professoribus innotuisset (quorum literæ post eius illinc discessum magno numero ad ipsum datæ adhuc in nostra Bibliotheca extant ac asseruantur) triennijque illic spatio, Iurisprudentiæ, rerum politicarum, aliarumque artium ac linguarum præclarum fundamentum iecisset, inde ulterius in *Angliam* concessit, ibidemque triennij, plus minus, spatium commoratus clarissimas eius Regni Academias invisit ac frequentavit. *Londinũ* tandem *Angliæ* Metropolin accessit, ibidemque in Regia bene versatus, Nobilissimis, Amplissimis ac Spectatissimis Regni Proceribus, Aulæque Officialibus ac ministris gratus atque acceptus fuit: imprimis vero Nobilissimis ac Clarissimis Dominis *Armigillo Vade Angliæ Legato, Domino in Hemstede* (in cuius familia ac contubernio vixit) nec non *Iusto Iona Magni sigilli* secretario, alijsque Viris Amplissimis, qui in rebus arduis ac grauissimis eius opere ac consilio sæpius vsi sunt, frequenterque post eius abitum literas ad ipsum dederunt. Ex *Anglia* porro in *Galliam* profectus est, ibidemque Aduocatus Nationis Germanicæ à supremo iudicio (quod Parlamentum vocant) constitutus, integrum quinquennij spatium in Academia *Aurelianensi* transegit, diligentemque operam studio Iuris, tam priuatim illud profitendo, disputationibus studiosos exercendo, quam etiam causis publicè agendis, librisque Iuridicis componendis, impendit ac nauauit: vbi inter cætera Commentarios quoque in *Leges Patrias* siue *Slesuicenses* conscripsit ac elaborauit, quos publico testimonio ac elogio Eximius ac Celeberrimus Ictus *Guilielmus Fornerius Antecessor Aurelius* lib. 2. Select. pag. 74. hisce verbis commendauit ac probauit,

bauit, dum inquit. Et hoc acutus vir vidit Paulus Cypræus Slesuicensis, auditor Aureliæ, cuius immortales in Patrias leges commentarios expectamus. Quem tractatum manuscriptum præfato Gulielmo Fornerio commendatū Nobilissimus ac Amplissimus Dominus Bongarsius, Regis Galliarum in Germania Legatus, amicus dum vixit Parenti meo summus ac intimus, post obitum Parentis cum honorificentissima ad hæredes epistola, ex Galliis in Patriam nostram remisit, qui & suo tempore in lucem prodibit. Transactis autem aliquot annis Aureliæ, tandem honore ac gradu Doctoratus illic insignitus ac decoratus fuit. Quem honoris ac dignitatis gradū, postquā Aureliæ summa cum laude est consecutus, Italiam porro & Hispaniam transiit ac peragrauit. Cōfecto tandem studiorum curriculo in Academijs, egregiaque ac ferè absolutissima omnium linguarū, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ & Syriacæ, quæ quasi ad vnguem ipsi notæ fuerunt (vt in omnibus istis linguis scripta ac literæ ad Clarissimos ac Doctissimos viros in nostra Bibliotheca adhuc extant) nec non exoticarum ac peregrinarum, Gallicæ, Anglicæ, Italicæ ac Hispanicæ eximia ac fermè admiranda notitia ac cognitione sibi comparata, (vt & eius rei clarissima, varijs nimirum ac diuersis literis omnibus istis linguis ad diuersas nationes ac populos conscriptis, documenta ac testimonia in nostra Bibliotheca adhuc reperiuntur ac conspiciuntur) vnā cum exquisitissima iuris scientia, cuius iam pridem in Gallia præclara specimina ediderat, sibi acquisita, saluus ac incolumis tandem in Patriam est reuersus. Quò cum ventum, ab Illustrissimo Principe ac Domino, Domino Adolpho, Duce Slesuici & Holsatiae, Stormariae ac Dithmarsiae, Comite in Oldenburg & Delmenhorst, Laudatissimæ memorie, in numerum Consiliariorum electus ac cooptatus

Gg

fuit.

fuit. Post cuius obitum, eius quoque filij, Illustrissimi Principes ac Domini, *Dominus Fridericus, Dominus Philippus, & Dominus Iohannes Adolphus* non minori Gratia, fauore ac clementia ipsum vsque ad mortem persecuti sunt. In quo demandato sibi munere ac officio talem se præstitit, vt eius opera & consilio in arduis ac grauissimis negotijs, multisque legationibus ad Potentissimos *Hispaniarum ac Dania Reges*, aliosque Germaniæ Principes, Status Hollandiæ, ac Imperiales Ciuitates, obeundis ac perficiendis, præclare ac laudabiliter fuerit vsus: *Gymnasio* quoque olim Slesuici erecto præfectus, iura publicè illic docuit ac professus est, ita, vt quamdiu vixerit, toti Patriæ illustre decus ac ornamentum fuerit. Sæpius aliò imprimis à Rege Daniæ ad honorificentissima munera ac officia obeunda, amplissimo stipendio fuit vocatus ac accersitus: vt literæ Nobilissimi ac Spectatissimi viri Domini *Arnoldi VVitfeldij* Regni Daniæ Cancellarij, hac de re sæpius ad ipsum scriptæ, clarè edocent ac testantur. *Obertus* quoque *Giphanius* Ictus Celeberrimus, cum quo in Gallijs, aliisque locis quam coniunctissimè vixerat, de ipso in Aulam Cæsaris transferendo, summopere laborauit ac contendit, vt literæ eius adhuc clarè indicant ac testantur: sed Patriæ assuetus, multisque exantlatis laboribus ac peregrinationū difficultatibus fractus ac debilitatus, ægro ac infirmo corpore, solum vertere Patriæque emigrare, è re atque vsu suo non fore iudicauit. Tandem etate ac senio confectus, postquam annos 73. natus esset hac mortali vita excessit, & in Æde Cathedrali ante Altare terræ mandatus fuit, erecto ipsi illic Epitaphio, quod & ipse viuens adhuc composuit.

Cretus humo Cypræus humi hic in puluere puluis.

Dormio & expecto, postremi Classica flatus.

Cor-

Corpore sed tantum, putrida nam carne solutus
 Spiritus ad Dominum redit, cæloq; receptus,
 Numinis aspectu fruitur, viuitq; fruendo.

Monumentum literarum edito tractatu de Iure Con-
 nubiorum posteritati reliquit: qui & hasce historias E-
 piscoporum Slesuicensium scribere incepit; quæ iam à me
 Iohanne Adolpho Cypræo, eius filio, continuatæ, au-
 ctæ ac locupletatæ, in Dei Gloriam, Vnius Veræ, San-
 ctæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vtilitatem ac
 commodum, Patriæque decus ac ornamentum editæ
 ac diuulgatæ fuerunt. Pro quo opere ac labore felici-
 ter confecto, omnium bonorum Authori Domino
 nostro Iesu Christo, eiusque Sanctissimæ ac Glorio-
 sissimæ Matri, Virgini Mariæ sit perennis ac immor-
 talis laus & gloria Amen.

Nonnulla in Genealogia omissa ac neglecta fol. 5:
 post verbum Consors: Gotfridi Regis Liberi fuerunt Olaus
 Tertius Rex Dania (de quo postea. N. Siuardi Regis Nor-
 vvegiæ coniunx. Item f. 46. post verba in Ordinem relatus.
 Haraldi filij sunt. Harquin. qui cū excellentissimæ indolis
 habitu, & felicissimæ naturæ incrementis, fratris fulgorem
 obscurauerat, Sembo aggreffus est, & ijs potius, maribus ne-
 catis, scæminas eius militibus nubere cœgit, qui rescissa dome-
 sticorum matrimoniorum fide, suam cum hoste fortunā par-
 titi sunt: alter filius Suenotto Rex Dania (de quo postea.) Item
 eodem fol. post verba Roschildiæ sepult. Liberi Suenotto-
 nis Thyra, Olao Regi Noruuegiæ quidem desponsata, at Gode-
 vvino Anglorum Satrapæ nupta. 2. Margareta cognomento
 Estritta. 1. Richardo Normaniæ præfecto 2. Vlfoni (de eius stir-
 pe & origine vix verisimilia narrat Saxo Grammaticus, qui
 à Canuti 2. ministris ob cantationes ironice decantatas oc-
 ciscus) nupta. 3. Canutus vel Magnus Rex Dania (de quo po-
 stea.) Item fol. 85. post verba Ottoniæ sepultus. Liberi
 Canuti 2. Sueno (de quo postea) 2. Canutus Rex Dania (de

quo postea) 3 Haraldus Angliæ administrator per tres annos, post mortem Patris electus an. 1037. Obijt an. 1039. 4. Eduardus partem Regni adeptus. 5 Marina Vdoni Regi Obotritorum. 6. Agatha Eduardo Duci Angliæ nupta 7. Ganilda Hinrico 3. Conradi 1. vel Saliqui Imperatoris filio nupta an. 1035. f. 98. post vestra obijt an. 1074. Liberi Suenonis Estritij: Nicolaus Bonus Rex Daciæ (de quo postea) Gormo, Emund, Biorn, Omund, Magnus, Bent cum fratre Ottone vnà occubuit, Harding filium habuit Robertum, Vbbo modeste Regni sarcinam declinans Nicolao detulit an. 1103. Sueno cum maximis itineribus ad in augurationem festinaret, in itinere mortuus anno. 1106. filium habuit Henricum, Ericus Tertius Bonus, Rex Daniæ (de quo postea) Olauus 4. Rex Daniæ (de quo postea) Syritta Godscalco Obotrito nupta, quorum filius Henricus cum Nicolao Rege Daniæ belligeravit An. 1065. Inger Olai Regis Norvvegiæ consors. S. Canutus 3. Rex Daniæ (de quo postea. fol. 115. post verba anno. 1102. Erici Tertij liberi. Haraldus ex concubina natus, cum Roschildum ex Haraldburg assiduis vexaret incursionibus, à fratre Erico capitali affectus est supplicio an. 1116. Ericus 4. Rex Daniæ (de quo postea) S. Canutus Dux Slesuic. (de quo postea. Anna Harquino nupta, vnde Ericus 5. Rex Daniæ, Lam dictus, (de quo postea) fol. 126. post verba anno 1339. Liberi Nicolai Regis 1. Magnus Rex Gothiæ (de quo postea. Ingo effrenis equi lasciuiæ excussus interiit. fol. 131. post verba Ringstedij sepultus. Sancti Canuti liberi Waldemarus 1. Dux Slesuicēsis, &c. Christense Magni Regis Norvvegiæ: Pernille Pribislai Regis VVandalorū, Iuditta Bernhardi Saxonie Electoris consortes Ericus Rex Daniæ, &c.

Errata quædam Typographica, cætera Lector emendet.

Fol. 5. lin. 5. obætritis pro obotritis, fol. 56. lin. 6. à fine, Marcum Frimus pro primus, fol. 65. lin. 8. à fine qui pro quæ, fol. 68. lin. 2. opere pro operæ, fol. 76. lin. 10. à fine efficiebatur pro effici, fol. 88. lin. 18. anguria pro angaria fol. 146. impulsua pro impulsus, fol. 288. lin. 12. tute, lam pro tutelam, fol. 384. lin. 5. à fine Et me pro Et de me. f. Item lin. 5. à fine sæpius me pro à me, IN